

Kas riigikoolid saavad korda? Lootus jääb

Sirje Tohver
sirje@opleht.ee

„Koolid korda!” projekt pidi korda tegema ka ligi pooled haridus- ja teadusministeeriumi (HTM-i) hallatavad riigikoolid. Praeguseks on renoveeritud vaid Kallemäe kooli Kuressaare filiaal. Töid on alustatud Kallemäel ja Kammeris.

Kuigi korrastamist vajavad 13 kooli olid teada juba 2006. aastal, mil HTM sõlmis Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsiga (RKAS-iga) esimese raamlepingu, on aastaid lepinguliste kohustuste täitmise üle vaieldud.

Riigikontrolli hinnangul on riigikoolide korrastamiseks valitud lepingulises skeemis tehingute sisu kunstlikult moonutatud. HTM ja RKAS on nimelt sõlminud kasutusrendilepingud, mille kohaselt on koolihooned arvel RKAS-is ja riigieelarves näitab HTM ainult igakuiseid üürimakseid äriühingule. Lepingud ei vasta aga kasutusrendi tingimustele – nende majanduslik sisu on kapitalirent.

Et raamatupidamine oleks korrektne, on HTM-i hinnangul kaks võimalust: teha riigikoolid korda, kajastades seda lepingutes kapitalirendina, või lõpetada suhe RKAS-iga, jättes koolid korda tegemata.

Praegu, mil ehitushinnad on oluliselt langenud, võimaldaks projekti „Koolid korda!” jätkamine remontida kõik kõige halvemas seisus olevad riigikoolid. Pingelise riigieelarve tõttu on esialgu kavas korda teha ainult neli: Tartumaa Kammeri kool, Lääne-Virumaa Porkuni ja Vaeküla kool ning Saaremaa Kallemäe kool.

„Koolid korda!” projekti 1,8 miljardist seisab üle 600 miljoni krooni selge sihtotstarbena deposiidis. Majanduslikult ei ole raha selline „ootel” hoidmine kõige otstarbekam, mistõttu RKAS on kaalunud „Koolid korda!” projekti lõpetamist praeguses mahus, s.o koos nelja riigikooliga.

Kuivõrd riigikoolid on halvas seisukorras ja kõik RKAS-i investeeringud mõjutavad valitsussektori eelarve tasakaalu ühtmoodi negatiivselt (euroga liitumise tingimus on, et liikmesriigi valitsussektori eelarve puudujääk ei tohi ületada kolme protsenti), ei pea riigikontroll raha suunamist muudele objektidele õigustatuks.

„Haridusministeeriumil on teave nii riigikoolide jätkusuutlikkuse kui ka nende investeerimisvajaduste kohta, seega „Koolid korda!” projekti lõpuleviimiseks takistusi pole. Võimalust riigikoolid korda teha ei tohi käest lasta,” hoiatab riigikontrolli tulemusauditi osakonna peakontrolör Tarmo Olgo.

HTM-i riigivara osakonna juhataja Indrek Riisaar kinnitab, et kõik 12 kooli-Puiatu on praeguseks likvideeritud – tehakse korda. „See on ainult aja küsimus.”

Allikas: riigikontrolli aruanne „Riigi tegevus projekti „Koolid korda!” elluviimisel”

Riigikoolide kehv seisukord on üleüldiselt teada. Jääb vaid loota, et renoveeritavale neljale koolile lisanduvad ka teised. RAIVO JUURAKU foto

Kõik võib lõpuks veel heaks pöörata

Aga protsess! See oli käimas, seda ei saanud ümmarguseks teha. Advokaadi juurest tule ja advokaadi juurde mine, alati advokaadil raha otsas, Õhk muudkui loe lauda. /- - / Õhu sularaha sulas kokku kui lumi.

Ja ühel ilusal õhtul tulid öde ja õmees; öde nuttis ja õmees õhkas. Õmees oli oma linade sehtiga ometigi ka sisse kukkunud. Õhu 2000 rubla oli muidugi mõista jällegi mokas. Õmees ägas ja hakkas Õhu kaela ümber:

„Päästa mind, armas naisevendi!”
„Kuidas mina sind veel pean päästma?” küsis Õhk.
„Mul ei ole enesel enam midagi.”

„Ehk sa võid veel kuidagi! Mul on hommapäev tuhat rubla tarvis, muidu müüvad nad mu maja ja vara ära ja ma olen kerjaja valmis. Tuhande rublaga olen ma aidatud ja kõik võib veel heaks pöörata. Sa usu, kui suurte kelmide kätte ma olen sattunud, oh jumal!”

„Ma olen ise veel suuremate kelmide kätte sattunud,” vastas Õhk.

„Oh jumal,” ägas õmees. „Ta ei anna! Oh mu vaene naine ja õnnetumad lapsed!” Kui jõuetu langes õmees tooli peale.

Ja Õhu öde, see uppus ära pisaratesse.

„Seda sa ei tohi ütelda, et ma ei anna!” Õhk kiskus punga põuest ja viskas õmehele oma viimase tuhande nina alla. „Võta ja minge. Näete, mul ei ole enam midagi, kui need paarsada rubla veel. Ma söidan hommapäev linna, ostan enesele masina ja hakkan jälle tööle. Jumal aidaku meid kõiki.”

August Kitberg

„Rätsep Õhk ja tema õnneloos”,
Külajutud, Tallinn 1971.

Masu ei jäta õpetajaid puudutamata

HELLE AUNAP

„On küsitav, kas me aasta lõpuni rahaga välja tuleme.”

LK 3

Reform võib ka üksnes lõhkuda

EERO JÄRVEKÜLG

„Kas gümnaasiumi ja põhikooli administratiivse (ja hoonelise?) lahutamise ülesanne on lähiaastatel ellurakendatav, arvestades kokku kuivavaid eelarveid?”

Samal teemal

PEETER KREITZBERG

„Haridustrateegia asemel on suur hulk vastandlikke huvisid, mis pole seotud hariduse kvaliteedi ega õpilaste huvidega.”

LK 4

Eesti vajab kõiki oma andekaid noori

ENE ERGMA

„PGS-i praegune variant vaatab kahjuks ainult õpikustega laste vajadusi ning „eriline andekus” on võrdsustatud puudega.”

LK 5

Mõte

REIN VEIDEMANN

„Kusagilt kesk-katlamajast (õppejõu kirjutuslaualt või arvutist) paisatakse torru ports soojust (teadmisi, õpijuhiseid ja küsimusi), mis hajub niredena majade radiaatoritesse (üliõpilaste arvutitesse).”

LK 6

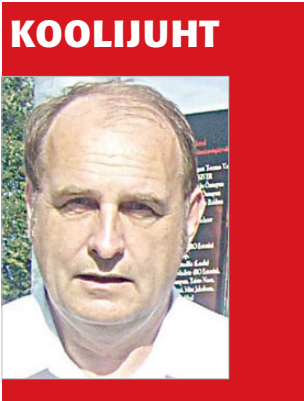
Ettepanek muuta riigihangete seadust

OTT MAATEN

„Ükski mõtte-riist ei asenda inimehke, mõõteriista mõõdetuna võivad osutuda võrdväärseks nii miljon kui ka kaks tuhat krooni maksev viul.”

LK 7

Aare Külaots,
Paikuse põhikooli direktor

Põhikooli- ja gümnaasiumi-seaduses on kirjas, et õpilane on kohustatud täitma kooli kodu-korda, osalema õppetöös jne. Aga kui õpilane seda ei tee, kuidas teda siis mõjutada?

Minister Tõnis Lukas reklaamis enne õppeaasta algust „uusi mõjutus-vahendeid”: pärast tunde jätmine, lapsevanema informeerimine, pika-päevarühma suunamine. Kõik need võtted on juba kasutusel ja mõjuvad harva. Tõttavad ka alaealiste komisjonid, kelle põhiline mõjutusvahend on hoiatus. Kui nooruk nõus on, võib määrata ühiskondlikult kasulikku tööd... Jäävad veel erikoolid, kuhu saab saata kohtuotsuse alusel. Olen nõus hiljutise kohtuotsusega, millega ei lubatud Tapa erikooli saata 11 kuritegu sooritanud 12-aastast pois-si. Sellist noort ei saa panna kokku 16–17-aastaste kogenud õigusrikku-jatega. Aga kus on tema koht?

Haridusminister on kinnitanud tegevuskava, mis keskendub noor-te käitumishäirete varajasele märkamisele ja kiirele sekkumisele, kavas on ka erikoolide arendamine. Muuhulgas kavatakse suunata lapsi erikoolidesse vastavalt rikku-miste raskusastmele. See süsteem ju töötas. Oli Puiatu, kust suunati vaja-dusel Sindi erikutsekooli ja „pari-mad” lõpetasid Viljandi noortevang-las. Nüüd on need kõik suletud.

Planeeritakse täiesti uut erikooli mõne kutsekooli juures, et probleemsed lapsed saaksid koos haridu-sega omandada elukutse ja n-ö puhta tunnistuse ilma erikooli templita. Ka see on olnud – Sindi erikutsekoolis saadi ka kutse ja lõpetajatele anti Paikuse keskkooli tunnistus.

Peeter Kreitzberg on öelnud, et meil on erikoolides lapsi 120 rin-gis, aga peaks olema 50–60, kui teis-te maade proportsioone vaadata. Kahtlane on ennast võrrelda teis-te riikidega, kui näiteks paljudes Inglise koolides on kord kõvem kui meie erikoolides. Kas meil ei jätku õpilasi nelja erikooli jaoks, kelle tee-ninduspiirkond langeks kokku polit-seiprefektuuride piirkondadega? Juba 30 aastat tagasi arutati vajadust luua erikool vaimselt mahajäänud õigusrikkujatele. Kus see on?

Peaksime riigi tasandil selgeks tegema, kuhu tahame jõuda. Kas koolitulistamiseni? Või Rootsi näite-ni – Göteborgi kohus määras 15-aas-tasele poisile koolis toimunud gru-piiviisilise vägistamise eest 30 tundi ühiskondlikult kasulikku tööd.

Õnneks on Eestiski hakatud mõist-ma, et ema lastega ei pea põgenema agressiivse isa eest, vaid isoleerida tuleb vägivaltatseja. Koolis kipub olema vastupidi: ühe hüperaktiivse või kasvatamatu õpilase eest peavad „põgenema” õpetaja, komisjonid, lõpuks direktor ja lapsevanem ise ka, ning lapsel jääb õigust ülegi.

Kaasaval haridusel on palju häid külgi, kuid ei tasu unustada: tilk tõrva rikub terve meepoti.

Vaikimise tarkus ja omasüüline alaealisus

Mark Twain on öelnud, et demokraa-tia koosneb kolmest komponendist: mõtlemisvabadusest, sõnavabadusest ja tarkusest kahte esimest kompo-nenti mitte kasutada. Eesti rahvas näib Twaini hästi mõistvat.

Osalt on vaikimise põhjus liiga suur koormus. Mõnedki õpetajad, kes on Õpetajate Lehele varem tuumakaid artikleid kirjutanud ja n-ö Eesti asja ajanud, ütlevad nüüd, et ei jõua enam tuuleveskitega võidelda ega veepiisana kivisse auku uurista-da, ning peavad õigemaks keskendu-da ainult oma koolile ja klassile, et vähemalt seal tõesti tublid olla. Ka mõni direktor on öelnud, et nende kool ei püüagi midagi väljaspool oma maja teha, sest endalgi on probleeme ülearu. Kui küsin, mis saab siis meie

ühiskonna sidususest ja Eesti asja ajamisest, noogutatakse nõutult – lihtsalt ei jõua!

Aga on ka pealesurutud vaikimist. Mõnigi haridusfoorumi diskussiooni-listis avameelselt sõna võtnud peda-goog on mulle mõne aja pärast tea-tanud, et kooli juhtkond kutsus ta sellepärast vaibale, küsides, kelleks ta ennast peab. Üks koolijuht ütles listiga liitudes, et aruteludes ta osa-leva ei hakka, tahab lihtsalt jälgida, mida tema õpetaja seal kirjutab. Kui käisin sel nädalal tunnustatud peda-googiga intervjuud tegemas, helistas selle õpetaja koolijuht meie vestluse ajas ja teatas, et soovib õpetaja teksti enne selle ilmutist lugeda.

Ja veel käesolevast nädalast. Tuttav lapsevanem tahtis oma lapse lasteaia

probleemidest kirjutada. Viisakusest näitas ta artikli teksti lasteaia juhata-jale, kes soovitas tal kirjutada laste-aia nime ja asukohta mainimata – hästi üldiselt. Muide, lasteaedade rahaolukorrast on mitu lasteaiajuha-tajat keeldunud toimetusele rääki-mast ja soovitanud pöörduda selles küsimuses linnavalitsusse, sest laste-aedade siseinfo avalikustamine ole-vat keelatud.

Twainilikust vaikimise tarkusest pole puutumata ka mõned haridu-osakonnad. Kui varem vastas osakon-na töötajale saadetud kirjale töötaja ise, siis nüüd võib saada vastuse hoo-pis osakonna avalike suhete korral-dajalt: „Jah, meie töötaja sai teie toimetuse kirja kätte. Vastame mõne päeva jooksul.”

Osa ülikoolegi näib liikuvat sama mudeli suunas. Kui küsid midagi finantsjuhilt, soovitab too pöörduda PR-osakonna poole.

Immanuel Kant kirjutas oma kuul-sas essees „Kostmine küsimusele: Mis on valgustus?” (1784), et täiskasvanud inimene peab „mõtleva avalikult”. Ta pidas oma mõtete avalikustamist täiskasvanud inimese, eriti aga harit-ud inimese kohuseks. Kes avalikult ei mõtle, need kannatavad „omasüü-lise alaealisuse” all, väitis Kant.

Ilmselt peame olema õnnelikud, et „vaikimise tarkuse” pealetungist hoolimata on meil siiski veel inimesi, kes julgevad avalikult sõna võtta, näi-teks Õpetajate Lehes kirjutada.

Raivo Juurak

„Koolid korda” rahastamismudel kukkus riigikontrolli hinnangul läbi

Toomas Mattson,
riigikontrolli kommunikatsiooniteenistuse juhataja

Riigikontrolli hinnangul ei vastanud koolide korrastamise projekt „Koolid korda!” talle pandud ootustele. Projekti käivitamine venis, rahastamise põhialused olid valed, tehingute skeem läbi mõtlemata ja kooli-pidajale kallis. Kokku korrastati vähem kui 5% koolivõrgust.

2004. aastal algatatud koolide korda-tegemise programm nägi ette inves-teerida koolihoonetesse ühtekokku 1,8 miljardit krooni. Uue program-miga loodeti põhimõtteliselt muuta varasemat riiklike investeeringute programmil põhinevat koolide kor-rastamise rahastamismudelit. Ideed asus ellu viima Riigi Kinnisvara AS (RKAS), nimetades selle projektiks „Koolid korda!”.

Aastatel 2005–2008 renoveeris Riigi Kinnisvara AS 27 koolihoonet. 2009. aasta märtsi seisuga on koolimajades-se paigutatud ühtekokku ca 910 mil-jonit krooni ehk umbes pool algselt kavandatud mahust. Probleemid ei ole aga kuhugi kadunud – suur osa Eesti ca 600 üldhariduskoolist vajab ulatus-likku remonti või renoveerimist.

Riigikoolide remont võib luhtuda

Projekti „Koolid korda!” rahastami-seks väljatöötatud keeruline rahasta-missüsteem, millega püüti laenu raha kaasates võimendada riigi panusta-tava raha hulka ning seejuures näi-data nii riigi kui ka omavalitsuste raamatupidamises tegelikust väikse-maid laenukohustusi, kukkus läbi. Ümberarvestused andsid valusa hoobi riigi finantsolukorrale.

Koolivõrgu infrastruktuuri paran-damiseks pole suudetud luua sellist rahastamissüsteemi, mis tagaks kõik-jal Eestis õpilastele nüüdisaegse õpi-keskkonna ning peaks sammu kooli-de amortiseerumisega. Rahastamisega seotud segaduste tõttu on kõige enam kannatanud riigi ülalpidamisel olevad

Tallinna Mustamäe gümnaasium on üks „Koolid korda!” programmi raames renoveeritud 27 koolist. Pilt on tehtud siis, kui remont oli veel täies hoos.

RAIVO JUURAKU foto

koolid, mille õpikeskkond on kaugel tänapäevasest standardist. Haridu-s- ja teadusministeeriumi venitamine investeerimisotsustega ja sobiva rahas-tamiskeemi ootamine on pidevalt edasi lükanud riigikoolide remonti. Projekti „Koolid korda!” veel kasuta-mata rahast piisaks nende koolima-

jade korrastamiseks, kuid riigi rahan-duspoliitiliste valikute tõttu (täita Maastrichti kriteeriumid euroga ühi-nemiseks) võib see võimalus luhtuda. Pole teada, kes vastutab

Projektiga „Koolid korda!” ei astu-tud sammu jätkusuutliku koolivõrgu kujunemise suunas, sest riigil puudus

ja puudub ka praegu selge ettekujut-us, milline on optimaalne koolivõrk. Riigikontrolli tulemusauditi osakon-na peakontrolör Tarmo Olgo ütles auditi tulemusi kommenteerides, et järeldused on kahjuks sarnased viis aastat tagasi tehtud auditiga „Riiklike investeeringute planeerimine üldhari-duskoolidele ja nende vahendite kasu-tamine”.

„Me ei tea täna, missugused koo-lid ja millises mahus on elujõulised ning kuidas peaks olema korraldatud nende kordategemine ning pidev kor-rashoid. Ei ole selge, kes selle eest riigi tasandil vastutab.

Riigikontroll on seisukohal, et kui optimaalset koolivõrku kindlaks ei määrata, on suur oht teha edaspidi valesid investeerimisotsuseid. Teisalt ei ole võimalik suunata optimaalse kooli-võrgu kujunemist, kui riik ei ole võt-nud vastu oma investeerimisotsuseid. Neid otsuseid tegemata ei saa edasi liikuda ka riigikogus esimese lugemise läbinud uue põhikooli- ja gümnaasiu-miseaduse menetlemisel. Otsustamise alused peavad lähtuma koolivõrgust, olema ühesed, selged ja avalikud ning toetama koolide korrastamise tervikla-hendusi,” ütles Tarmo Olgo.

Ministrid on järeldustega nõus

Rahandusminister Jürgen Ligi, hari-dus- ja teadusminister Tõnis Lukas ning Riigi Kinnisvara AS-i juhatuse esimees Jaak Saarniit nõustasid ena-mikuga auditi soovitusi.

Haridus- ja teadusminister teatas, et ministeeriumis on valmimas maa-konnapõhine koolivõrgu analüüs, mis koos koolivõrgu optimeerimisega peab lõpuks määrama kindlaks jätku-suutlike tugevate põhikoolide ning kvaliteetse õppega gümnaasiumide võrgu. Millal see aga juhtub, haridu-minister ei täpsustanud.

Rahandusminister teatas, et 2009. aasta novembri lõpuks saab selgeks, milline on Riigi Kinnisvara AS-i jaoks kõige otstarbekam tegevusformaat riigi kinnisvara haldamisel. Sellest sõl-tub ka aktsiaseltsi võimalik tulevane roll riigi poolt koolivõrku tehtavate investeeringute juhtimisel.

Masu ei jäta ka õpetajaid puudutamata

Sirje Tohver

sirje@opleht.ee

Eelmise nädala Sakala töi lugejani esmapilgul tavatu fakti – linnavalitsuse algatusel saadavad koolid õpetajad viieks päevaks palgata puhkusele. Mis on Eesti elanike arvult kuuenda linna otsuse taga? Kui kriitiline on olukord Viljandile suuruselt järgnevates linnades?

Viljandi abilinnapea kultuuri ja hariduse alal Helle Aunap toob põhjuseks tulumaksu laekumise järsu vähenemise. „Praeguses seisus on küsitav, kas me aasta lõpuni rahaga välja tuleme. Et ennetada miinusesse sattumist, tuleks vähendada psühholoogide, sotsiaalpedagoogide, huvikoolide ja lasteaedade õpetajate palka või leida mingi muu kokkuhoiu moodus. Õpetajate koormust tõsta – s.o maksta 24 tunni eest 20 tunni palk – me ei tahtnud. Teisi haridustöötajaid õpetajatest halvemas olukorda seada samuti mitte. Sellepärast tegimegi kõigile solidaarselt palgata puhkuse ettepaneku. Oleme Viljandis kogu aeg lähtunud võrdsuse printsiibist – lasteaiaõpetajate palgad on kooliõpetajate palkadega samaväärsed. Oleme püüdnud ka põhikooliõpetajad gümnaasiumiõpetajatega võrdsemasse seisu panna. Miks peaks algklassiõpetaja töötama suurema tunnikoormusega, et saada sama suurt palka?”

Abilinnapea rõhutab, et palgata puhkus ei puuduta ainult koole, vaid kõiki, kellele linn palka maksab, sh linnavalitsuse töötajaid.

„Valdavalt suhtuvad õpetajad mõistvalt, saavad aru, et praeguses kitsikus peavad kõik koomale tõmbama. Aga on neidki, kes ei nõustu palgata puhkuse avaldusele alla kirjutama. Jõulisem pedagoogiline kollektiiv avaldab direktorile survet, leides, et kokku hoida võiks näiteks abipersonali arvelt. Ka ametiühing on palgata puhkuse vastu. Esimene reaktsioon on tavaliselt, et me saame riigilt palka, kuidas te seda meile kätte ei anna. Küllap oleme ise vähe selgitanud asjaolu, et Viljandi linn saab hariduselu korraldamiseks riigilt 59 miljonit krooni, ligikaudu 87 miljonit panustab aga oma eelarvest.”

Helle Aunap leiab, et ebavõrdsuse ja asjatute pingete vältimiseks oleksid koolidirektorid võinud omavahel rohkem asjades rääkida ja ühiselt otsustada. „Kui ühe kooli direktor hoiab mujalt kokku ja jätab töötajad palgata puhkusele saatmata, on teise kooli rahvas solvunud, et kuidas nemad said.”

Ettenägelik Valga

„Ei, meie küll õpetajaid palgata puhkusele ei saada,” ütleb Valga aselinnapea kultuuri ja hariduse alal Kalev Laul. „Linnaeelarvet koostades arvestasime tulumaksu väiksema laekumisega ja jätsime osa raha reservi. Tuleme enam-vähem ots otsaga kokku või lõpetame aasta väikese miinusega.”

Kriitilises olukorras peab Kalev Laul kõige valutumaks lahenduseks palgata puhkust. „Kui palku vähendada hakata, võib paremate aegade saabudes väga pikalt aega võtta, enne kui need jälle tõusma hakkavad.

Viljandi abilinnapea Helle Aunap leiab, et ebavõrdsuse ja asjatute pingete vältimiseks oleksid koolidirektorid võinud omavahel rohkem asjades rääkida ja ühiselt otsustada.

EHA MOOSELI foto

Haridussektori palgatõus polnud teavasti kuigi kiire. Inimesed kardavad, et palk jääbki madalaks, kui seda korra on vähendatud.”

Kalev Laulu sõnul on koolitusraha esimene koht, kust kokku hoida. Koondama hakatakse alles viimases hädas. „Naabrite lätlaste pealt on ilusti näha, kui hulluks saab asi minna. Nad on huvihariduse praktiliselt ära lõpetanud. Õpetajate palku vähendasid kaks korda 20%.”

Maitse küsimus

Jõhvi vallavalitsuse hariduse ja noorsootöö nõuniku Katrin Tamme väitel pole nemad ühtki õpetajat palgata puhkusele saatnud. „Õpetajate palga kallale läheme viimases järjekorras, enne vaatame, kust mujalt annab koomale tõmmata. Praegu veel natuke annab. Järgmine samm on õhu väljalaskmine ehk tööaja optimeerimine. Äsja arutasime, kuidas tööaega maksimaalselt ära kasutada.” Katrin Tamm usub, et Jõhvis on aasta lõpuni stabiilsus tagatud. Mis järgmisel aastal saab, sõltub suuresti sellest, kas riik vähendab palku või mitte.

Ka Haapsalu LV haridus- ja kultuuriosakonna juhataja Mari-Epp Täht kinnitab, et tänavu õpetajate palgade ja tööaja kallale enam ei minda. Linna lasteaedades on palka 13% ja koolides 4% juba kärbitud.

Rakvere LV haridusspetsialisti Merike Kuuse väitel tuleb linn palgarahaga välja. Hiljutisel koolijuhtide kogunemisel polnud vaja palgata puhkust jutuks võtta.

„Me pole palgata puhkusele isegi mõelnud,” ütleb Võru abilinnapea hariduse ja kultuuri alal Innar Mäesalu. „Meil läks ainult linnavalitsuse liikmetel 10% palgast. Ühegi allasutuse töötajate palku pole vähendatud. Õpetajate palgade kallale ei mindud. Talvel kärpisime korra majanduskulud ja palgafondi – õpetajad jäid ilma lisatasudest ja preemiast.

Innar Mäesalu sõnul on sunnitud palka alandama või palgata puhkust pakkuma omavalitsused, kes tõstsid oma palgal olevate haridustöötajate tasu õpetajate omaga võrdseks,

mõtlemata sellele, et suuremat palka tuleb maksta ka siis, kui riik enam ei toeta. „Olime pisut targemad ega läinud riigi palgaralliga kaasa. Tõstime huvikoolides ja lasteaedades palku ainult nii palju, kui suudame ise maksta. Seepärast polegi meil vaja neid vähendada.”

Innar Mäesalu ütleb, et kui tuleks astuda järgmine samm, peaks töökohade säilitamise ja inimeste hoidmise nimel vähendama kõigi palka proportsionaalselt, näiteks 5% võrra, või rakendama palgata puhkust. Ametikohtade koondamist kellegi palgatase me säilitamise nimel ei pea ta õigeks.

„On maitse küsimus, millise tehnika keegi valib, kokkuhoid on *summa summarum* sama.” Palgata puhkus on Mäesalu sõnul isegi lihtsam variant, sest ei nõua töölepingute ümbertegemist. Abilinnapea ei näe probleemi ka selles, kui üks-kaks inimest keelduvad puhkuseavaldust kirjutamast. „Kui inimesel on mõjuv põhjus, jumal temaga. Ega tema ole süüdi, et masu nii äkki tuli. Peaasi, et enamik jõuab kokkuleppele – palgata puhkusele ei saa ju käsu korras saata.”

Välistatud pole üks variant

Ka Kuressaare abilinnapea Argo Kirss kinnitab, et omavalitsused on erinevas seisus olenevalt sellest, kas nad tõstsid aasta alguses palku või mitte. „Meie ei tõstnud. Need Saaremaa omavalitsused, kes tõstsid, on nüüd hädas.”

Negatiivset eelarvet koostades vähendas Kuressaare linnavalitsus kevadel kõigi linnakassast palka saavate töötajate, kokku 500 inimese töötasu 18% võrra. Argo Kirsi sõnul tulid sellele eelnenud arutelus kõne alla ka töövabad päevad. „Leidsime, et avalik teenus peab samas mahus säilima. Sama kehtib koolis. Kui hakkasime koondama tugitöötajaid, psühholooge jt, lõhuksime hästi töötava süsteemi.”

Õpetajate palgata puhkuse järele pole Kuressaares vähemalt sellel aastal vajadust. Uue aasta otsused sõltuvad abilinnapea sõnul suuresti sellest, kui palju raha puudu jääb. „Põhimõtteliselt ei ole välistatud ükski variant.”

KÜSIMUS JA VASTUS

Kas eelistate kokkuhoiuvõimalusena palgata puhkust, proportsionaalset palgalangust või koondamist?

KATRIN MARTINFELD,
Võru Kreutzwaldi
gümnaasiumi
direktor:

„Loodan, et ei pea ühtki nimetatud kokkuhoiuvõimalust kasutama. Väljapääsmatus olukorras eelistaksin töötajate põhipalga proportsionaalset langetamist. Seda me sel aastal seoses riigipoolse palga alammäärade vähendamisega juba ka tegime. Palgata puhkus on ilmvõimatu. Koolivaheaeg on õpetajatele enesetäiendamise aeg ja selle tasustamata jätmine toob kaasa probleemid kooli arengus. Ka koondamist ei pea ma võimalikuks. Kes siis tundi läheb? Kas muudame riiklikku õppekava? Ilmselt mitte.

Laste arvelt pole õige kokku hoida. Koolis toimuv on pikaajalise mõjuga. Jätta üks põlvkond lapsi õpetamata parimal võimalikul viisil oleks kuritegelik. Loodan, et me ei pea väga karme valikuid tegema.”

TOOMAS TAKKIS,
Kuressaare
gümnaasiumi
direktor:

„Kuressaares pole me palgata puhkuse varianti kaalunud. Läbimõeldud ja õigeaegne eelarvekärbe võimaldab meil aasta lõpuni rahulikult toimetada. Linna palgal olevate töötajate palgafondi vähendati 18%. Enamasti tähendas see ka iga töötaja palgamäära vähenemist 18% võrra.”

IVO TUPITS,
Jõhvi
gümnaasiumi
direktor:

„Iga kool on mõnes mõttes eriline ning otsused tulenevad konkreetsetest olukordadest ja valikutest. Augustis langetas ka meie kohalik volikogu õpetajate palgamäärad 2008. aasta tasemele. Midagi üllatavat või alatut selles ei olnud. Sellest hoolimata võimaldab tänane eelarve maksta meil oma pedagoogidele ikkagi suuremat palgamäära, tõsi, lisatasu rakendades. Saame seda teha aasta lõpuni.

Juba eelmist õppeaastat kavandades oli aimatav, et kärped on vaid aja küsimus. Seetõttu olime õpilaste rühmadeks jagamisega suhteliselt tagasihoidlikud ja esimese poolaasta palgakulud olid ootuspäraseks. Samasugust strateegiat oleme kasutanud ka tänavu.

Õpetajate koondamistest õppekava täitmise nõuet arvestades rääkida ei saa. Muusika ja matemaati-

ka õpetamist pole võimalik paremate aegade saabumiseni katkestada. Kui aga palgafond ikkagi pitsitama hakkab, oleme juhtkonnaga arutanud, et suurendame esimese käiguna normkoormusi. Järgmisena langetaksime palgamäära ja töörahu huvides kindlasti proportsionaalselt.

Mis puudutab võimalust palgaraha säilitamise nimel kärpida muid eelarvelõike, siis seda ma õigeks ei pea, sest neid valdkondi on meil juba kahel korral rehitsetud, ja päris tihedate pulkadega rehaga. Samas oleks selline tegevus ka silmakirjalik, sest väljamakstava palga kaasnivate maksude osakaal pole Eestis sugugi väike.”

AAVO SOOPA,
Viljandi
maagümnaasiumi
direktor:

„Pooldan palgata puhkust, sest see ei muuda õpetajate palgaolusid halvemaks. Kui palka vähendada, pole teada, millal seda jälle tõstma hakatakse.

Mind häirib see, et direktori ja õpetajate vahel on tekitatud vastaseis. Eesti võiks olla tsiviliseeritum, probleemide tekkides peaksid ametiühingud koolipidajatega läbi rääkima ja kokkuleppele jõudma. See tagaks koolirahu. Praegu on direktor nagu linnavalitsuse jooksupoiss, kes peab paha asja ära tegema. Koolis hakkab vaikselt küdema rahulolematuse ja igal pool on neid, kes seda lõket kohe suuremaks puhuvad. Enamik õpetajaid on õnneks väga mõistlikud ja solidaarsed, saavad olukorrast aru. Küsimus on ju ainult viies palgata puhkuse päevas. Õpetajad on suhteliselt turvalises seisus. Neid ei ole tabanud ükski suur koondamine, nad pole pidanud tundma hirmu töökoha kaotamise pärast nagu paljude teiste elualade esindajad.”

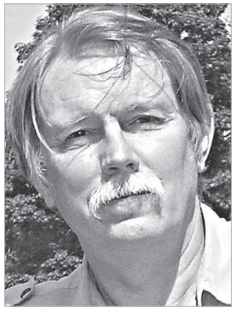
LIILIA OBERG,
Pärnu Raeküla
gümnaasiumi
direktor:

„Õppe kvaliteet ei tohiks kehva majandusseisu või valearvestuste pärast kannatada. Koolijuhina pean oma ülesandeks koolipidaja antud palgavahendid nii realiseerida, et raha puudu ei jääks ja õpetajad saaksid ettenähtud palga kätte. Ma ei näe praegu mingit vajadust inimesi palgata puhkusele saata.

Mulle on oluline kohelda võrdselt kõiki, kellega töötan. Majandusolukorra halvenedes eelistaksin palga proportsionaalset vähendamist. Aga see on juba riigi, mitte minu kui direktori otsus.

Küsimus on prioriteetides, kuhu nappi raha paigutada. Meil on suhteliselt hästi läinud, Pärnu linn hoiab oma õpetajaid väga. Lasteaiaõpetajate ja ringijuhtide palgad on ühtlustatud üldhariduskoolide õpetajate palkadega.”

Kui tervikut ei näe, võib reform üksnes lõhkuda

Eero Järvekylg,

Carl Robert Jakobsoni nim gümnaasiumi direktor

Kooli poolt vaadatuna on Eesti haridussüsteem meie ühiskonna üks tugevamaid, stabiilsemaid struktuure. Head asja on mõtet kritiseerida vaid siis, kui seda soovitakse veel paremaks teha.

Uue põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse (PGS) menetlemine riigikogus on kuuldavasti jõudmas parandusettepanekute arutamise faasi. Kindlasti on seaduses lahtisi otsi, üht-teist olulist annab täpsustada-parandada. Samal ajal pole laia üldsuseni jõudnud seaduse elluviimiseks vajalike finantsvahendite analüüs. Kas gümnaasiumi ja põhikooli administratiivse (ja hoonelise?) lahutamise ülesanne on lähiaastatel ellurakendatav, arvestades omavalitsuste kokkukuivavaid eelarveid?

Ideede teostamine poolel teel

Õppekava tasand on PGS-i liigagi detailiselt sisse kirjutatud – kui lähiaastatel tekib vajadus näiteks tunniaotuskava muuta, tuleb uuesti muuta ka seadust. Kindlasti liigub uus õppekava õpilaste valikuvõimaluste laiendamise suunas, kuid samal ajal on põhi-

Uue põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse üle arutletakse tuliselt. Seaduse loojad leiavad, et kooliastmete lahutamine on vältimatu, paljud koolijuhid aga soovivad seaduse kriitilise pilguga üle vaadata. Et reformimistuhinas ei lõhutaks seda, mis hästi toimib.

RAIVO JUURAKU foto

ideede teostamine (näiteks võrreldes Soome õppekavadega) jäänud paljude koolipraktikute arvates poolele teele. Osa domineerib terviku, aineõpetus õppekava üldideede üle. Diskussioon käib ju põhiliselt eri ainete tundide arvu üle.

Näiteks kolmanda kooliastme tunniaotuskava viitab endiselt ainekesksele õpetusele (muudatused võrreldes praegu kehtivaga on minimaalsed). Selles vanuses peaks koolituses asetama aineõpetuse asemel rõhu noore

emotsionaalse maailma ning väärtushinnangute kujundamisele. Nende eesmärkide saavutamisel loodetakse arvatavasti valmivate õppematerjalide sisule ja läbivate teemade süsteemsele käsitlusele nendes.

Kohustuslikke aineid vähemaks

Siiski on uue õppekava alusel võimalik, et progümnaasiumi noori on päris pikkade aastate vältel otstarbekas õpetada koos gümnaasiumiastmega

(mõlemal ainepõhine ülesehitus, lihtsam tasakaalustada pedagoogide koormusi...). Seega tuleb arvestada võimalusega, et lähiaastatel kujunevas (loodetavasti koolitüüpidelt mitmekesisel) koolivõrgus rakendatakse varianti gümnaasium koos progümnaasiumiga paralleelselt kuueklassilise kooliga mitte erandlikult, vaid laiemalt.

Koolistüsteemi tuum on õpilane oma isiksuse ja vajaduste eripäraga. Tema jaoks ei tähenda võrdsed võimalused ühesuguseid õppeaineid ja

vastavaid eksameid. Kuulun kindlalt nende hulka, kes, riigieksamite süsteemi olulisust arvestades mõistavad vajadust vähendada kohustuslikkuse astet.

Üks võimalik variant: emakeel kohustuslik, põhivõõrkeel ja matemaatika kohustuslikud valikuvõimalusega kahe variandi vahel. Laiendatud kursuste ja ülikooli vastuvõtu tasemele vastava eksami töid parandataks tsentraliseeritult ja (ühtsete riiklike materjalidega?) baaskursustele vastava variandi (matemaatika puhul „humanitaarmatemaatika“) eksami töid kooli juures.

Riigieksamite ja õppekavaga seoses üks väike, isegi kurvalt naljakas retooriline küsimus. Kas tõesti on geograafia kolme baaskursuse säilimine gümnaasiumi tunniaotuskavas (praktiliselt kõik teised ained kaotasid ühe tunni valikuvõimaluste laiendamise üllal eesmärgil) seotud praeguse nõudega riigieksamiaine kursuste miinimumarvu kohta? Seega määrab osa (riigieksamisüsteem) terviku (õppekava)? Või on siin taga mõni teine pooljuhuslik tegur (õigeaegne lobitöö...)?

Oht lõhkuda

Üritades parandada süsteemi üksikuid elemente, on edu võimalik ainult siis, kui suudame pidevalt jälgida süsteemi tervikuna: mida kutsub üks muudatus esile struktuuri teistes elementides, milliseid lisaressursse plaanitu teoks tegemine eeldab jne.

Majandusvõimaluste arvestamine on seda enam tähtis lähiaastate kriisitingimustes, mille mõju haridussüsteemile ei piirdu kardetavasti mõne aastaga. On selge oht, et reformi asemel suudame ainult lõhkuda ja uue taseme saavutamiseks napib vahendeid.

SAMAL TEEMAL

PEETER KREITZBERG,
riigikogu kultuurikomisjoni esimees

Koolivõrgu reorganiseerimine toimuks kiiremini, kui meil oleks kindel haridusstrateegia. Selle asemel on hoopis suur hulk vastandlikke huvisid, mis pole seotud hariduse kvaliteedi ega õpilaste huvidega.

Meil ei eristata piisavalt põhikooli ja gümnaasiumi funktsioone. Põhikool peaks valmistama noori ette valikuid tegema ning iseennast tundma õppima. Mõne üksiku definitsiooni, mõiste, fakti teadmine pole nii tähtis.

Kui vaadata õppekavasid, on meie põhikooli vanem aste gümnaasiumi veidi väiksemas mahus. Põhikooli ning gümnaasiumi lahutamine tundub sel juhul üsna mõttetu. Õpetajad on neis astmetes ühesuguse ettevalmistusega ning samade ülesannete täitmiseks. Oleks tore, kui suudaksime põhikooli õppekavad keskendada eluliste probleemide ümber ja mitte lähtuda üksikute akadeemiliste aine-

te struktuuridest, mis jäävad õpilastele sageli arusaamatuks. See võib viia tulemuste langusele rahvusvahelistes uuringutes, mis keskenduvad hoopis teistsugustele eesmärkidele. Kunagi väitis Rein Taagepera, et Ameerika õpilane on maailma võrdlusuuringutes 50. kohast tagapool, kuid doktorant on maailma parim. See annab tunnistust eesmärkide erinevusest.

Muutused toovad ikka protesti

Eripära arvestamine ei tähenda võrdustamist. Suur protestilaine sündis ka gümnaasiumi kohustusliku õppekava vähendamisel: kõigepealt protestisid jõuliselt emakeeleõpetajad, siis ülikoolide rektorid ning loodusteaduste jt ainete esindajad. Praegune õppekava planeerib kohustuslike kursuste arvu kärpida 72-lt 63-ni, Soome gümnaasiumis on see ammu 49.

Kui võtaksime arvesse kõik protestid, kaoks meie gümnaasiumist viimanegi valikuvõimalus. Ajaloolane kujutab oma õpilasi ikka ajaloolas-tena, matemaatik matemaatikutena, bioloog bioloogidena. Samas kumab kõrvus ühe inglase diagnoos Inglismaa kunagisele õppekavale: õpilased valivad end haridusest välja, sest neil on liiga palju valikuvõimalusi. Mõistliku kesktee otsimisel oleme kohustuslikkuse kraavile kindlasti lähemal kui haridusest väljaajamise kraavile.

Võib-olla rõhub mind sügisene pimedus, kuid üha enam taban end

mõttelt, et pooltühje koole on valdadele vaja võistlemaks teiste valdade- ga, säilitamaks kooli rahapumbana, nagu väitis riigikontrolör oma hiljutises raportis. Kui keegi arvab, et riigikontrolöri väitele mingit tähelepanu osutati, siis ta eksib, sest tema avaldus oli paljude huvide vastane.

Õppekavas on suuri mahtusid vaja teatud ainete metoodika eestvedajatele. Saan aru õpetajatest, kelle koormus on kaalul. Huvid ja veel kord huvid. Kuid sageli üldse mitte laste omad. Õpilased pole kooli ja ainemahtude tarvis, viimased on õpilaste jaoks. Kui gümnaasiumides on õpitavate ainete mahud erinevad, siis riiklik standardiseeritud eksam omab mõtet vaid miinimumnõuete tasandil. Palju raskem peaks olema kooli valitud õppesuuna eksam, mis võib kanda ka kompleksset iseloomu ehk ületada ühe aine piirid.

Riiklike gümnaasiumide poolt

Pooldan riiklikke gümnaasiume, et kutsekeskkoolid ja gümnaasiumid asuksid samal haldustasandil ja väheneks koolide võitlus pearaha eest, kus õpilaste huvid kipuvad taas taga- plaanile jääma. Kahjuks puudub meil haridusstrateegia. Kui on nii rohkesti kildkondlikke ja vastandlikke huve, mis pole otseselt seotud hariduse kvaliteedi ega hea õppekavaga, ei saa see lihtsalt sündida. On palju strateegiaid, mis üksteist ära ei veena.

HELMER JÕGI,
riigikogu kultuurikomisjoni liige

Ükski põhjendus säilitamiseks praegust olukorda, mis ahendab meie noorte tulevikuväljavaateid, ei ole aktsepteeritav.

Ühelt poolt toetame EL-i põhimõtteid, mis soosivad õppurite ja õppejõudude mobiilsust, teisalt tahame nad siduda ühe paikkonna ja koolimajaga.

Ei saa nõustuda nendega, kes näevad kooliastmete lahutamise taga vaid kehva demograafilist situatsiooni ning vajadust koolivõrku korrastada. Põhikool tuleb gümnaasiumist lahutada, kui soovime muutusi hariduskorralduses ja uusi võimalusi koolihariduse sisulistest küsimustes.

Tundub, et n-õ lahutamise finantsanalüüsist rääkides püüavad mitmed koolijuhid varjata oma emotsionaalset vastuseisu muutustele. Kahtlen sügavalt, kas on üldse võimalik koostada adekvaatset finantsanalüüsi kooliastmete lahutamise ülesande tarbeks. Esmalt on vaja kokku leppida olulistest eeldustest ja erisustel ulatuses, alles siis saab rehkenda-

da. Meenub mõne aasta tagune diskussioon klassitaitumuse piirarvude üle. Vastuseisu põhjendati üldjuhul finantskaalutlustega. Praegu tõdemine, et see oli viimaste aastate üks paremaid otsuseid meie koolihariduses.

Kriitiline suhtumine kolmanda kooliastme tunniaotuskavasse tuleneb ainekesksuse jätkumisest. Samas, ainepõhise õpetamise vajadusega põhjendab direktor koolitüüpi, kus on koos gümnaasiumi- ja progümnaasiumiaste. Olen nõus, et samud õpikoormuse otsustava vähendamise suunas, tegemaks ruumi aktiivsetele õppemeetoditele, on praegu vaid aimatavad. Enamik olulisi probleeme lahendatakse paljude inimeste koostöös, kuid kas oskusi ja harjumusi koolis selleks ikka kujundatakse? Olen nõus ka sellega, et ainult läbivate teemadega suurt midagi ei muuda, põhikooli õppekava on paindumatu ja õpilaste eripärast lähtuvad valikuvõimalused piiratud.

Seaduslik raamistik koolide õppekavade koostamiseks võiks olla paindlikum. Siin võib üldharidusele tuua eeskujuks kutsehariduse. Enamikul majanduse ja arengu üle peetud aruteludel, kus olen osalenud, jõutakse lõpuks tõdemusele, et niidid viivad haridussüsteemi. Olen ka ise riigikogu öelnud, et gümnaasiumis on valikuvõimaluste suurendamisega jäänud poolele teele, nii et võrdlus Soome õppekavadega on täiesti omal kohal.

Ene Ergma: „Tahaksin, et me ei kaotaks ühtegi Tiugut, ükskõik, millisest perest oleks ta pärit või millises Eesti paigas elaks.”

Riigikogu pressifoto

Ene Ergma: Eesti vajab kõiki oma andekaid noori

Ene Ergma,
riigikogu esimees

Andekate roll ühiskonna arengus on ääretult tähtis, kuid kas kõik andekad realiseerivad oma andekust? Mil määral võib pärssida andekust kodu, kool või kaaslased?

Akadeemiliselt andekate otsimine ei ole kerge. Kes on andekas õpilane näiteks Lutsu „Kevades”? Minu arvates on seal vähemalt üks andekas laps – Tiugu. Arno Tali on hea õpilane, kellele kodu palju andnud, kuid kas ka andekas? Toots on mänedžer, tubli ja töökas kutsehariduse saanud inimene. Üks eredamaid andekaid kujusid on musikaalne Imelik, kellest võib-olla oleks saanud hea muusikamees.

Miks on minu jaoks just Tiugu lihvimata anne? Väga vaesest perest Tiugu oli rikkama talulapse Imeliku toapoisiks. Aga kes lahendas hästi matemaatikaülesandeid? Kui Tiugu oleks saanud oma haridusteed jätkata, oleks temast suure tõenäosusega saanud haritlane.

Kas andekus võrdub puudega?

Arvatakse, et umbes kümme protsenti inimestest on andekad. Kui see peab paika, on Eestis umbes 130 000 andekat inimest. Kas Eestis on tehtud kõik võimalik selleks, et tõeliselt andekaid noori üles leida? Me vajame andekaid, neid peab jätkuma igale Eesti riigi jaoks olulisele alale – alustades riigijuhtimisest ning lõpetades kooliõpetajate ja paljude teistega. Me peame tegema pingutusi andekate leidmiseks. Kahjuks ei ole see kõige lihtsam, kuna paljude laste võimalik andekus on peidetud ja seetõttu raskesti avastatav.

Riigikogus on menetluses põhikooli ja gümnaasiumi seadus, kus on märgitud ära ka andekad õpilased. Praegune variant vaatab kahjuks täpse-

malt ainult õpiraskuste või puuetega laste vajadusi ning „eriline andekus” on võrdsustatud puudega.

Muidugi on andekate lastega seotud ka palju probleeme, sest neil on raskem leida oma potentsiaalile rakendust. Tihti tunnevad eakaaslased nende suhtes võõristust ja hakkavad võimete pärast tõrjuma. Nende küsimustega peaks seadus samuti tegelema, praegust versiooni lugedes ma seda ei tajunud.

Humanitaarist insenerid

Eestis puudub loodus- ja täppisteadustes huvikoolituse võrgustik, mistõttu teeb mind murelikuks olukord reaalinete alal. Eesti koolid on liialt humanitariseerunud ja isegi need noored, kes soovivad õppida kõrgkoolis tehnilisi ja reaalseid, ei ole saanud vajalikke teadmisi. Professor Mati Heinloo on kirjutanud, et inseneriõppe humanitariseerumine on vältimatu, kui jätkub reaalinete osa vähendamine gümnaasiumi õppeprogrammis.

Ühes Eesti kõrgkoolis on inseneriõppesse vastu võetud üliõpilaste seas 65 protsenti neid, kel on vähem kui pool inseneriõppe alustamiseks vajaminevaid teadmisi matemaatikas ja/või füüsikas. On kaks võimalust: need 65 protsenti üliõpilastest ei lõpeta inseneriõpet või läheb kõrgkool reaalinete humanitariseerimise teele ja need üliõpilased saavadki lõpudiplomi. Humanitaarse inseneriõppe lõpetanud puudub aga võimalus insenerikutset saada, sest ta ei suuda projekterida uut seadet ega seda inseneriühingus kutse saamiseks kaitsta. Kuna tööturul tuleb humanitaarse inseneriharidusega inimesel nagunii hakata konkureerima tehnikumi- või kutseharidusega inimestega, puudub sellisel inseneriharidusel mõte.

Teadmised reaalinetes ei tohi arvutite ajastul kaotada oma tähtsust. Programme ja algoritme arvutitele mitmesuguste ülesannete lahenda-

miseks koostavad ikkagi inimesed. Mõnikord on vaja osata hinnata ja kontrollida arvuti abil saadud tulemusi. Seda ei saa teha reaalariduseta. Arvuti on abivahend, tööriist, mis suurendab oluliselt tööviljakust, kuid ei suuda inimese abita koostada süsteemi, seadme matemaatilist või digitaalset mudelit ega seda uurida. Arvuti saab anda reaalinete õpetajale või õppejõule täiendavaid õpetamisvõimalusi, kuid mitte teda asendada.

Niisiis – kõige tähtsam on andekas inimene ära tunda ja mitte lasta tal kaduma minna. Ära tunda saavad ennekõike õpetajad, kelle töö pakub piisavalt võimalusi õpilaste teadmisi ja võimeid võrrelda. Ülikoolides tuleks õpetada andekuspedagoogikat, et edaspidi oleks andekate märkamine lihtsam.

Välja langevad ka andekad

Maailmas arvatakse koolist väljalangejate hulgas olevat umbes kolmandik kõrge vaimse võimekusega õpilasi. Eestis langeb põhikoolist välja 500–600 last, mis tähendab, et umbes 200 neist võivad olla andekad.

Riik peaks leidma lisaraha, kuid kuidas seda kõige paremini kasutada, seda teatakse kohapeal. Võib-olla oleks mõistlik koondada ressursid maakonna tasandile? Piirkonniti on koolid tihti omavahel konkurendid, kuid andekate osas peaks tegema koostööd, mitte võistlema.

Tahan tunnustada õpetajaid, kes oma ainet armastavad, õpetavad kaasakiskuvalt ja on nõudlikud. Õpetajaid, kes on oma õpilastesse süstinud suures koguses teadmistejanu, avastanud talente ja aidanud neil areneda. Tahaksin, et me ei kaotaks ühtegi Tiugut, ükskõik, millisest perest oleks ta pärit või millises Eesti paigas elaks. Eesti vajab neid.

Artikkel põhineb Tartu ülikooli konverentsi „Talendid tuleviku teenistuses II” ettekandel.

Kinost, koolikottidest ja pähklipuremisest

Anu Carlsson,
Soome Albert Edelfelti kool,
TLÜ kasvatusteaduste magistrant

Mitmekümneaastase keeleõpetaja kogemusega õpetajana väidan, et Helen Metsa 25. septembri Õpetajate Lehes ilmunud artikkel on hea ja õpetaja siiras.

Huvihariduses ja üldharidussüsteemis õpetatakse keelt täiesti erinevalt. Ka mina lähen rahvaülikooli õpilaste ette teistsuguse strateegiaga. Seda ei õpetata ülikoolides, see oskus tuleb omaenese vigadest ja edusamudest.

Õpetaja kinolinalt

Õpetaja peaks minema õpilaste keskele, ütleksin – nende tasemele, kui see ei kõlaks halvustavalt. Kool on nii võõrandunud reaalsest elust, et muidu jälgivad nad õpetajat nagu kinolinalt – sind ei ole nende jaoks olemas. Oled nagu arvutiprogramm, millel on algus ja lõpp. Nad vaatavad su lõpuni ära, vahel kuulavad ka, aga mitte enam. Õppimine toimub siis, kui sind võetakse kinolinalt enda sekka. Kammitsev kaitsereaktsioon tekib, kui õpilased tajuvad, et õpetaja peab neid saatmatuteks, rumalateks ja laiskadeks. Siis tundub ka mehhaaniline päheõppimine raske.

Laste sekka õnnestub kiiremini pääseda siis, kui oled neid ka nooremates klassides õpetanud. Inimene, kellel endal ei ole lapsi, ei mõista sageli oma elukaaslase teismelisi. Nii mõistab ka õpetaja, kes on õpetanud keskastmes, keskkooliõpilaste muresid paremini. Ja huvihariduses aastakümneid õpetanu on gümnaasiumis õpetama asudes alles algaja.

Õppekavade, pearaha või mentaliteedi üle kirumine ei aita. See aitab küll pingeid maandada, aga õpetamisel sellest abi pole. Samuti tabavad õpilased ära suhtumise „kõik on halb ja teie olete selle paha sees”. Siis nad ongi pahad, peegeldavad meie ootusi.

Õpilastest hoolimine tähendab, et sa tead, millised inimesed nad on, mille pärast muretsevad, millest unistavad. Saad nendega tutvaks ning vestled ka vahetunnis ja pärast tunde. Kui selle poole püüelda, siis avanenud inimestena õpivad nad

küll. Nad peavad oma koore seest välja tulema, õpetaja peab kinolinalt nende keskele pääsema.

Õpilasse peab õpetaja suhtuma kaitsvalt nagu lapsevanem: oma lapses nähakse ju kõigepealt häid külgi.

Tasub mängida psühholoogi

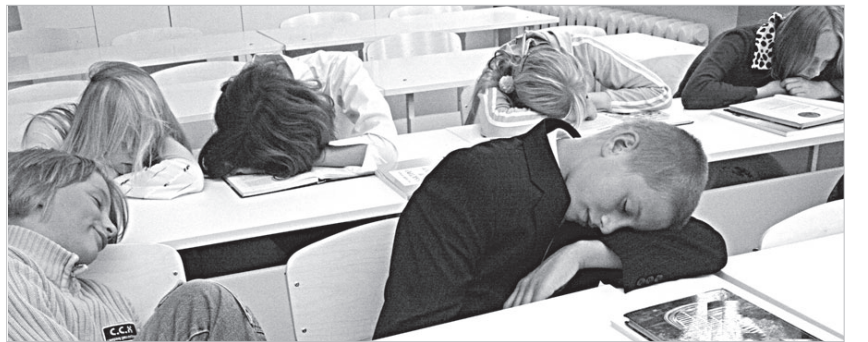
Sattusin ükskord ootamatult ühte põhikooli tundi asendama. Kuna ma polnud valmistunud ja õpilastel polnud õpikuid kaasas (tunniplaan oli muutunud), pidin kiiresti otsustama, mida teen. Essee kirjutamine tundus igav ja nii otsustasingi mängida. Kirjutasin tahvlile sõnad „psühholoog”, „psühhiaater”, „teraapia”, „nõustamine” jne ning tegin ettepaneku hakata mängima psühholoogi vastuvõttu. Igauks kirjutagu anonüümselt oma muredest, mina olen mängult psühholoog ja õpilased teraapia tugigrupp, kes saab ka nõu anda.

Mul ei ole kunagi olnud paremat tundi. Õpilased kirjutasid esimese tunni jooksul igasugustest muredest – kuidas aborigiini toibuda, kuidas öelda vanematele, et äkki on neil HIV, kuidas saada peast enesetapumõtteid, toibuda vägistamisest, mida teha sõbra narkootikumiprobleemi, üksinduse korral jne. Pärast seda tundi sain aru, kui väga on vaja, et keegi kuulaks, kas või mängult. Kõik oli tookord anonüümne ja mina mängisin psühholoogi. Rääkisin, et kõik kirjutatud mured on lahendatavad ja selliseid on paljudel inimestel maailmas. Et maailm ongi täis muresid ja lahendus. Et igale murele on lahendus ning on olemas ka päris psühholoogid ja teraapiad. Et ükski mure ega abipalumine pole naeruväärne. Samasuguseid muresid on olnud inimestel aastasadu ja tuleb veel.

Mind vaatas klassitais tõsiseid silmi, tõusis üks käsi, siis teine, hakati üksteisele nõu andma ja arutlema. Üks tüdruk pühkis silmi. Inimesed avanesid. Pinkide vahel lõsuvad kotid olid piiritähistena äkki ainult sümbolised. Kell helises vahetundi ja sealt jälle tundi, aga õnneks oli viimane tund. Ah jaa, kõik see toimus inglise keeles...

Kiitusest on alati kasu

Mida oleksin Heleni olukorras teinud? Kõigepealt andnud õpilastele mõista – aktiivsest tunnis osalemisest piisab rahuldava hinde kättesaamiseks. Et minu armastuse pälvimiseks piisab selline olemisest, nagu nad on. Oleksin kiitnud nende tugevaid külgi. Tunnid oleksin püüdnud siduda eluga, aga mitte argiselt, vaid kõrgelennuliselt. Saanud õpilastega tutvavaks. Ja sealt edasi... keele kaudu, mis on olemise koda, nagu on öelnud Martin Heidegger.

Vt „Saksa keel, pearaha ja lõõgastusharidus”
(Õpetajate Leht, 25.09)

MÕTE

Rein Veidemann,
Tallinna ülikooli õppejõud

Küllap pole see uudis, et õpetaja ja õpilase suhte aspektist lähtudes on õpikeskkond muutunud läbi ajaloo üha anonüümsemaks. Võimalik, et infotehnoloogiline revolutsioon on murdnud traditsioonilise (auditoorse) õpikeskkonna paradigma lõplikult.

Riputagem aga loengutekstid inter-netti, jagagem välja esseede teemad, korjakem nad sealsamas kokku, korraldagem Skype-seminare, suhelgem meilitsi ning jagagem lõpuks haridus-tunnistusedki välja digitaalselt koos digiallkirjadega.

Varakeskaja haridus- ja kultuurielu peamistes keskustes kloostrites kulus enamik ajast raamatute ümberkirju-tamisele ja pühade tekstide tõlgen-damisele. Skolaaride, tänaste õpilaste ja üliõpilaste eelkäijate sõltuvus õpe-tajatest (magistritest, professoritest) oli ikka väga suur. Õpetamine oli pal-juski misjonitöö, mis eeldas vahetut kontakti. Seesugust suhet tähistavad keeles mentorid ja jüngrid.

Veel mäletame ainukordsust

Eesti kirikukoolide õpetajad kõstrid olid ühelt poolt nagu pereisad, teiselt poolt taevase isa õpetuse jaga-jad. Oskar Luts on meile „Kevadega” pärandanud värvika pildi sellest intiimsest õpikeskkonnast, milles võrsusid hilisemad Suitsud ja Tamm-saared. Eestlastest kõstrid polnud mitte ainult laste, vaid kogu eesti rahva õpetajad eesotsas Johann Volde-mar Jannseniga. Nende kõrval tegut-senud koolmeistritele toetus kogu rahvuslik liikumine.

Midagi sellest algusaegade intiim-susest – mis ei tähendanud semu-likkust, vastupidi, teadjama ja kogenenuma inimese austus oli sel-gelt paigas – oli veel alles, kui minust sai 1969. aastal Tartu ülikooli üliõpi-lane. Paul Ariste teadis kõiki oma õpilasi enam-vähem nimepidi. Juhan Peeglile olid ta üliõpilased nagu pere-liikmed. Jaak Põldmäe suhtus oma seminaristidesse kui kolleegidesse. Juri Lotmanil oligi tavaks loenguid või seminare alustada pöördumise-ga: „Kallid noored kolleegid.” Üld-või erialaainete loengutes – ma ei pea silmas doktrinäärseid à la NLKP ajalugu või teaduslik kommunism – oli küll palju rahvast, ent dotsendid

või professorid lugesid kursusi nii, et loetu tagant paistis läbi ka lekto-ri kui isiksuse ainukordsus. Neid mäletatakse tänagi, minu ringkonnis Harald Peepu, Villem Altoad, Valmar Adamsit, Valeri Bezzubovit, elavatest Huno Rätsepat, Tõnu Luike jmt.

Kahtlemata võimaldasid seesugust vahetumat suhtlemist suulised eksa-mid, alates juba ülikooli sisseastu-miseksamitest, millest ainult kirjand oli n-ö kaudne, ja lõpetades lõpueksa-mitega. Veel individuaalsemaks kuju-nesid aspirantuurieksamid. Siis tuli istuda õppejõududega silmitsi mitu tundi. Nüüd on sellest vaid mälestus.

Õpe nagu küte keskkatlamajast

Massiline tasuline õpe on ülikoolides-se toonud päevatööl käivad üliõpi-lased, kes saavad loenguid kuulata vaid juhuslikult. Neile sobiks, kui õppejõud jagaks välja kursuse oman-damiseks vajaliku kirjanduse loetelu ja eksam piirduks selle põhjal kirjuta-tud ning postitatud esseeaga.

Ei, ma ei ironiseeri. Aga minu jaoks on see ikkagi kaugõpe, mis on küll olnud ajast aega, kuid ikka-gi milleski oluliselt erinev võrreldes statsionaarse õppega. Ega’s muidu oleks needki minu õpingukaaslased, kes omal ajal ülikooli statsionaari ei pääsenud ja pidid leppima kaugõppe-vormiga, püüdnud iga hinna eest külastada statsionaaridele mõeldud loenguid ja seminare.

Kaugõppega on aga nagu kaugküt-tega: kusagilt keskkatlamajast (õppe-jõu kirjutuslaualt või arvutist) paisa-takse torru ports soojust (teadmisi, õpijuhiseid ja küsimusi), mis hajub siis niredena majade radiaatorites-se (üliõpilaste arvutitesse). Kui just *facebook*’i ei valita õpikeskkonnaks, siis pole õpetajal ja õpilasel aimu tei-neteise ilmetest ega emotsioonidest. Üksnes aeg-ajalt laekuvad arved sig-naliseerivad suhte olemasolust.

Võrdlus kaugküttega on ehk liiga-gi leebe. Tegelikult tähendab õpikesk-konna vahendatuse kasv võorandu-mist õpetamise sügavaimast olemu-sest, milleks on juhatamine mõistmi-sele. Juhatamine ja mõistmine saavad toimuda üksnes intensiivses dialoo-gis. Dialoog pole aga monoloogide summa. Selleks vajatakse ringi.

Loeng veebi – ja tehtud?

Koolile (lütseumile) nime andnud Lykeioni jalutussaaelis ringi kõndides jagas oma õpetust kunagi Aristoteles. Ikka veel on kooliklass ja ülikooli auditoorium nendeks ruumiüksus-teks, *peripatos*’teks, kus õpetaja või õppejõu enesejagamise kaudu kujun-datakse põlvkondi ühendav väärtus-tatud teadmiste telg.

Kui see kõik virtualiseerub ja ma õppejõuna eksisteeringi ainult veebis, võib ju ka keegi teine hoopis minu eest loenguid üles riputada, suhelda ja eksamineerida. Praegugi on juba tege-mist, et viia näod ja nimed kokku. Mis saab veel siis, kui õpetaja ja õpilase ainsaks elavaks kokkupuuteks jääbki (ülij)kooli avaaktus?

KOMMENTAARID

25. septembril ilmus Õpetajate Lehes saksa keele õpetaja Helen Metsa artikkel „Saksa keel, pearaha ja lõõgastusharidus”. Siinkohal selle artikli mõned kommentaarid lehe võrgu-väljaandest (vt www.opleht.ee).

■ Väga tubli, Helen, et nii vajali-kule teemale tähelepanu juhtisite! Vastupidiselt REKK-i kõrgele amet-nikule arvan mina, et see ongi just kogu koolisüsteemi ja mitte ainult ühe aine probleem. Veel vähem ühe õpetaja probleem, mida siin ring-kaitsesse asunud aineseltsi lugupee-tud esindajad väita püüavad.

Olen ise 25-aastase staažiga vene keele õpetaja ja loen Heleni kirjast küll välja, et ta on oma tööd igati südamega teinud, õpilaste motivee-rimiseks väga erinevaid võimalusi kasutanud, rääkimata siis järele-vastamise võimaluste andmisest. Kusagil aga peab ikkagi mingi piir ka olema ja lõpmatult ei saa latti madalale lasta.

Ma ei pea normaalseks, et õpi-lasel enam mingisugust vastutust ei ole – gümnaasium on ikkagi ennekõike õpilase õppimise koht ja õpetaja ülesanne on talle selleks võimaluste (loe: töökeskkonna) loo-mine. Mis tähendabki, et millegi sel-geks saamiseks tuleb õpilasel endal tööd teha.

Paraku kuulen tihti, kuidas õpilane kurdab, et ei saa üht või teist asja selgeks, põhjalikumal

küsitlusel selgub aga, et ta ei ole selle heaks ise midagi teinud. Õpe-tajaharidusega inimestele peaks aksioomina selge olema, et õppida saab ainult ise aktiivselt protsessis osaledes. Muidu võib õpetaja kas või kõrvade peal seista, õpilasele sellest kasu ei ole.

Ere näide selle kohta, kui kau-gele võime õpilastele vastu tulles jõuda, on see, kuidas õpilased õpe-tajale lausa nõudmisi esitama hak-kavad, kuidas neid tuleks õpetada. Minu näites oli selleks ühel juhul tubli õpilane, kes teatas, et tema grammatikast aru ei saa ja seda sel aastal ka õppida ei kavatse, andku mina talle tekste lugeda ja ümber jutustada. Teisel juhul oli tegu klas-sijuhataja mahitusega, kus õpilastel lubati avalikult õpetaja tööd arvus-tada. Sellistel puhkudel küsiksin küll, kes ja milles on ekspert.

Eriti küünilisena kostub artiklit kommenteeriva koolijuhi väide, et Helen ei ole kasutanud ära õpilas-tele korraldatavaid konkursse. Tule taevas appi! Keda ma sinna saadan, kui ta kõige elementaarsemat tunni-kontrolligi tehtud ei saa?!

Teine ja vaat et olulisemgi küsi-mus on Heleni kogetud koolijuhtide lausa avalikult õpetajavaenulik suhtumine. Selliste põhimõtetega inimesed ei tohikski koolijuhina töötada. On ju selline „probleemi-lahendamise” viis mitte ainult õpe-taja-, vaid ka õpilasevaenulik, kui lähtuda eeldusest, et kool on ikkagi õppimise ja hariduse omandamise (*NB!* mitte saamise!) koht. Nii tahaks seda siiski uskuda...

Aeliita 27.09.2009 00.10:18

■ Artikkel oli väga mõtlemapanev. Enese keskkooli lõpetamisest on möödas 12 aastat. Riigieksamid toona juba olid, kuid polnud veel paanikat koolide edetabelite ja muu ümber. Kõik ained olid olulised, sest kahtedega tunnistusel lõputunnis-tust ei saanud.

Mulle meeldib riigieksamistüs-teem, kuna noore ülikooliastuja jaoks tähendab see kordades vähem eksameid suve jooksul, kui oli 15 aastat tagasi. Mäletate, kuidas sai käidud: neli eksamit pealinnas, järg-mised neli Tartus ning koolilõpetä-mise viis tükki nii ehk naa all oota-mas. Vanem öde tegi tolles tempos, mina sain teha vaid erialaeksami sisseastumiseks (võõrkeel ja kirjand tulid riigieksamitest), noorem vend ei teinud enam sedagi suvel.

Samas kõigest heast saab halb, kui hakata lähenema liiga fanaatili-selt. Ülespumbatud riigieksamitest on lastel vähe kasu, kui õpioskused on alla igasugust arvestust. Kuri reaalsus ütleb, et üle ühe aasta selli-sed lapsed ülikoolis vastu ei pea. Kitsas silmaring, oskamatus moti-veerida end tööd tegema – need kit-saskohad hakkavad andma valusaid tagasilööke.

prrr... 28.09.2009 10.34:37

■ Helen Mets on tubli õpetaja, kes ujub vastuvoolu, ja küllap vahel ka vastutuult. Ega tal kerge ole vaikiva ajastu eesti koolis, kus laiutab nn Anuma Täitmine, mitte Tungla Läitmine – akadeemik Heino Liimetsa kunagine lausung.

Kalle Mälberg 30.09.2009 15.18:13

KUI MINA OLIN VEEL VÄIKENE MEES

Argo Ader

Jubedast rohimisest ja kiiskavast jalgrattast

Olin just esimese klassi lõpetanud, ees seisis koolivaheaeg, mitu kuud vabadust koos sõprade ja pisut vane-ma vennaga. Elasime tol ajal Haiba sovhoosis, ema töötas sealses poes müüjana. Ja samas poes seisis seina najal minu kiiskav unistus – uhiuus jalgratas Ereliukas. Igal poisil on sel-les vanuses ju ainult üks soov – vägev jalgratas.

Aga meie pere rahaseis ei olnud kiita, sellepärast polnud kahele poisile võimalik jalgratast osta. Ratta nimel tuli ise midagi teha. Ja mida muud, kui sovhoosi peedipõllul rohides raha teenida.

Tõusin hommikul vara üles tead-misega, et pean minema peedipõllule, kus vaod olid nii pikad, et algusest pole lõppu näha. Terve pika päeva küürutasin kõrvetava päikese käes rohida. Käisin peedipõllul, hambad ristas, näpud-käed lõhki, silme ees unistus sellest, kuidas varsti sõidan

Praegune tippkulturist Argo Ader (vasakul) oleks lapsepõlves tahtnud suvel sõpradega aega veeta, aga jalgratta saamiseks tuli tal, näpud lõhki, peedipõldu rohida.

tuttuue jalgrattaga mööda sovhoosi tänavaid ja tunnen selle üle uhkust. Nii kaks nädalat järjest.

Vend oli minust tublim, talle rohi-mine nii vastukarva ei olnud, ta ka pingutas rohkem ja rohis minust tun-duvalt kiiremini. Mina rohkem unis-tasin vao vahel, samal ajal kui vend hoolega kõblast liigutas.

Palgapäeval sain kätte kuus rubla ja kaksteist kopikat. Kuid jalgratas maksis kaksteist rubla. Õnneks vane-mad, nähes tohutuid pingutusi, mida me eesmärgi nimel tegime, säästsid

meid ja panid pool raha juurde. Nii saime mõlemad vennaga uue ratta.

Kui käisin õpilasmalevas, oli seal võimalus valida, kas minna heinapal-le tõstma või rohima, mõistagi sobis mulle raskete pallide tõstmine märk-sa enam kui rohimine.

Mäletan seda väsimust, raskust ja vastikust nii hästi, et vihkan rohi-mist senimaani. Aga töökasvatusena ja füüsilise vormi heaks läks kogemus asja ette. Praegu personaaltreenerina näen, et noorte füüsiline vorm on märksa kehvem, kui oli toona meil.

Juubilar ehitab unistuste palee

Aastal 2012 peaks Eesti kunstiakadeemia uus hoone tõmbama ligi tudengeid ning olema ühtlasi vaba aja veetmise koht kõigile linlastele.

Foto: Taani arhitektuuri-bürood Sea ja Efekt

Eve Kruuse
eve@opleht.ee

Oktoobri lõpus 95-aastaseks saav Eesti kunstiakadeemia teeb endale uhke kingituse – ehitab uue õppehoone.

Kopp lüüakse maasse eeloleval kevadel, õppetöö algab majas 2012. aastal. Arhitektid tegelevad projektiga aktiivselt. Ka akadeemia inimesed ise koondavad mõtteid, et ruumide sisustamisel kaasa rääkida.

Tallinna linnavalitsus on algatanud kunstiakadeemia hoone ehituse detailplaneeringu muudatuse, sest kehtiv planeering ei võimalda sellele kohale nii kõrget hoonet ehitada, kui näeb ette konkursi võitnud töö. Ehitushind on langenud esialgu prognoositud 630 miljonilt kroonilt alla 400 miljoni.

Kunstiakadeemia rektor Signe Kivi nõustus, et lähimajade elanikele põhjustab hoone ehitamine ebamugavusi, aga paraku on see suurprojekti puhul paratamatu. Praegu paikneb kunstiakadeemia kuues, järgmisest aastast lausa seitsmes eri kohas. Ehitamisele tulev hoone võimaldab kogu akadeemia koondada ühte kohta ja nüüdisaegsemasse keskkonda.

Rohkem õhku, vähem vaheseinu

Rajatav õppehoone on valitud maailma parimate tulevaste haridusasutuste hulka. Nimelt on hoone projekt üks kuuest finalistist Barcelonas toimuval maailma arhitektuurifestivalil. Võitja kuulutatakse välja 6. novembril.

Tööstusmatemaatika jõuab Eestisse

Septembris allkirjastasid kaheksa Euroopa ülikooli, sealhulgas Tartu ülikool, ühisavalduse, milles tunnustatakse koostöös välja töötatud magistriõppekava tööstusmatemaatika erialal. Õppimine selle alusel loob Rootsi, Soome, Itaalia, Hispaania, Saksamaa, Prantsusmaa, Eesti jt riikide üliõpilastele võimaluse integreeruda rahvusvahelise koostöövõrgustikuga ECMI (*European Consortium for Mathematics in Industry*). Kaheaastasesse programmi kuulub semestripikkune töö ühes partnerülikoolis ning osalemine rahvusvahe-

Uus maja tähendab mitte ainult rohkem ruumi ja paremaid tingimusi, vaid toob uue kvaliteedi ka õppesse. „Tore oli kuulata presentatsiooni, kuidas meie üliõpilased näevad maja tulevikus toimimas. Üliõpilaste soovidega arvestame kindlasti, nad lähtusid konkreetselt projektist,“ rääkis Kivi.

Uue maja suurim väärtus on ruumilahendus, mis soodustab osakondade koostööd. „Nad on isegi sunnitud koostööd tegema,“ tõdes rektor naljatamisi. Igale korrusele on koondatud sarnaste erialade töoad, et ruumiline lähedus võimaldaks sisulist koostööd. Nii hakkavad lähestikku paiknema näiteks nahakunsti, tekstiili, moe ja tootedisaini erialad.

Kunst peab suhtlema inimesega

Õppehoone annab linnale juurde avaliku väljaku, kus saab eksponeerida skulptuure, demonstreerida kõike, mida koolis tehakse. Esimesele korrusele on planeeritud galerii, üliõpilaste valmistatud toodete kunstikauplus, istumiskohti jne. „Tahame tekitada tunde, et kõik on siia teretunud,“ rõhutas Kivi.

Soovist olla kõigile nähtav ja avatud ehitatakse uus maja just südalinna. Selle läbisurumisel koges Kivi aga tohutut vastuseisu. Tõsi, uue hoone kesklinnas asumise vastastel olid vett-pidavad argumendid: kulukas, parkimine keeruline jne. Aga Euroopa teiste riikide kogemus näitab, et äärelinna kolinud kunstikoolid püüavad nüüd kesklinna tagasi saada.

„Sain aru, miks oli mõistmatus meie soovi suhtes nii suur – kes ei ole

kunstipisikuga nakatunud, neile jääb kogu kunstimaailm kaugeks. Samuti sain aru, et selles valdkonnas oleme ka ise jätnud palju tööd tegemata,“ tõdes Kivi, kes on veendunud, et kunstnikel tasub olla aktiivsem, positiivsem, tulla välja oma loomingut tutvustama ja võita sel moel endale uusi sõpru.

Peod lammutatavas majas

95. sünnipäeva puhul toimuvad ka muud üritused. Pidulikult akadeemilisel avatud nõukogu koosolekul 10. detsembril promoveeritakse kaks audoktorit ning jagatakse märke „EKA tunnustab“. Sellega tõstetakse esile kunsti ja kunsti õpetamise eest seisnuid. Vahetult pärast akadeemia vanast majast väljakolimist taaselustatakse suur ERKI vilistlaste pidu, mis peetakse tühjaks jäänud majas enne selle lammutamist.

Ettevalmistamisel on duubel-CD-plaat, kus on esindatud kõik ansamblid, mis on alguse saanud sellest koolist või mille liikmed on olnud akadeemia üliõpilased. Tuntuimad neist on Rock Hotel ja Kukerpillid. Osa plaadi müügist saadavast tulust läheb kunstiakadeemia fondi. 14. detsembril toimub emeritprofessorite konverents, kevadel esinevad vabade kunstide teaduskonna korraldataval konverentsil soliidsed esinejad maailma eri paigust.

„Teised loomeliidud on meilt küsinud, kas loomeliitude iga-aastane aastalõpupidu võiks toimuda meie majas, enne kui see maha lammutatakse. Meil on selle üle hea meel, sest loomeliitudesse on ju koondunud palju meie vilistlasi,“ oli Signe Kivi rõõmus.

ni. Maailmas on see laialdaselt kasutatav, kuna eksperimenteerimine matemaatiliste mudelite abil on efektiivsem, kiirem ja odavam kui ressursi kulutamine praktilisteks katseteks. Eestis on tööstusmatemaatika sellisena veel uus nähtus.

Ühisavalduses kinnitatu põhjal avatakse TM eriala Tartu ülikoolis nii kiiresti kui võimalik. Kuna asjast on huvitatud ka TTÜ kolleegid, on tõenäoline magistriõppekava avamine ülikoolidevahelisena.

Eesti ressurss on väike. Näiteks Oxfordi ülikooli üliõpilaste vastuvõtubaas on kogu maailm, kuus miljardit inimest, meil üks miljon. Peame õppima oma väiksuse ja kompaktuse eeliseid üles leidma ja ära kasutama.

ETTEPANEK

OTT MAATEN,
Eesti muusika- ja teatriakadeemia haldusdirektor

Eesti muusika- ja teatriakadeemia (EMTA) on tunnetanud vajadust viia riigihangete seadusesse (RHS) täiendavad sätted, mis reguleeriks muusika-instrumentide soetamist.

Kehtiva seaduse kohaselt on muusikakoolid, kõrgkoolid, kontserdikorraldajad, teatrid, aga ka kõik teised RHS-i § 10 tunnustele vastavad hankijad kohustatud korraldama muusikainstrumentide soetamiseks riigihanke, kui instrumentide summa ületab seaduses sätestatud piirmäära. Kõrgetasemeliste muusikainstrumentide (näiteks klaverite, keelpillide) turuhinnad on aga sedavõrd kõrged, et sageli tuleb riigihangete korraldada üheainsa instrumenti soetamiseks. Samas ei reguleeri RHS, kuidas peab pakutavaid muusikainstrumente hindama. Iga muusik, muusikainstrumenti spetsialist teab, et pilli on praktiliselt ainuvõimalik hinnata tema kõla järgi.

RHS-i § 31 lg 4 võimaldab hankijal hinnata „esteetilisi ja funktsionaalseid omadusi“, kuid järgnevalt selgub, et neid omadusi ei saa/tohi hinnata, kui tegemist on muusikainstrumentidega. RHS-ist lähtudes on kõla objektiivselt mõõdetamatu ning oma eriala eksperdid ei ole võimelised eraldama parema kõlaga instrumenti halvemast (*sic!*).

Absurdne, aga seaduslik

EMTA kuulutas 2008. a sügisel välja klaveripargi uuendamise riigihanke. Pakkumise kutse kohaselt moodustanuks pakkumiste hindamisel 40 väärtuspunkti ekspertkomisjoni hinnang klaveritele. Ekspertkomisjoni kuulusid EMTA klaveriosakonna juhataja, EMTA klaveriremondi töökoja juhataja. Hankedokumentide alusel pidid eksperdid hindama kuut parameetrit, sh eri registrite kõlaomadusi, registrite tasakaaalu, tämbri ühtsust, klaviatuuri mugavust. Kokkuvõtvalt öelduna muusikainstrumentide omadusi, mida klaverispetsialistid on hinnanud läbi sajandite kõikjal tsiviliseeritud maades. Samad parameetrid on pillide klassifitseeri-

mise aluseks ka paljude klaveritootjate juures.

Kuna klaverid on massiivsed ja raskesti transporditavad instrumentid, pidanuks hindamine toimuma pakkujate juures. Üks võimalikest pakkujatest vaidlustas aga EMTA hankedokumendid riigihangete ameti juures asuvas vaidlustuskomisjonis, väites, et klaverite hindamine ekspertide poolt ei ole objektiivne ning objektiivsed pole ka hinnatavad parameetrid. Inimesed, ükskõik kui kõrge taseme spetsialistid nad ei ole, ei olevat võimelised kõlaomadusi üheselt hindama. Kõlaomadusi tuleks mõõta mõõteseadmete abil, mõõtma peaks ühes ja samas ruumis, ajaliselt võimalikult lähestikku.

Riigihangete ameti juures asuv vaidlustuskomisjon nõustuski vaidlustaja seisukohtadega, tunnistas, küll suusõnaliselt, et RHS-is sätestatud hindamiskriteeriumide järgimine on muusikainstrumentide puhul absurdne, kuid kehtiv seadus alternatiivset võimalust ei anna.

Ei saagi instrumenti osta!

Ilmselge on, et ükski välisriigi klaveritootja ei transpordi oma klaverit n-ö igaks juhaks Tallinnasse, lootuses, et ehk osutub tema klaveri kõla mõõteaparatuuri poolt mõõdetuna parimaks ja ta tunnustatakse parimaks pakkujaks. Klaveri transportimine on lihtsalt sedavõrd kulukas, ükski tõsiseltvõetav klaveritootja ei nõustuks sellega, et tema klaveri kõlaomadusi hakkavad eksperdid asemel hindama mõõteriistad. Ükski mõõteriist ei asenda inimekõrva, mõõteriista mõõdetuna võivad saada võrdväärse tulemuse nii miljon kui ka kaks tuhat krooni maksev viiul. Inimekõrvaga kuulates on nende kahe instrumenti kõlaomaduste erinevused aga mäekõrgused.

Muusikainstrumentide puhul saavad lisaks hinnale ainukeseks otsustavaks parameetriks olla spetsialistide hinnatavad kõlaomadused. Kujunenud olukorras on kõrgekvaliteediliste muusikainstrumentide soetamine osutunud praktiliselt võimatuks. Võimalik on see ainult minigeid kunstlikke kõverusi otsides, nagu „noodihoidja laius“, „klaverijala paksus“, „mehhanismi materjal“ või „korpuse pikkus“, kuid mitte neid parameetreid ei soovita ju hinnata ja võrrelda. Meile teadaolevalt seisavad sama probleemi ees ka teised õppeasutused, kultuuriasutused, kontserdikorraldajad ja teatrid.

RHS-i on vaja muuta, nii et muusikainstrumentide hindamisele kehtestataks eriregulatsioon või poleks muusikainstrumentide soetamisel vaja riigihanget korraldada. EMTA eelistaks viimast varianti, mis oleks ka tehniliselt lihtsam: oleks vaja vaid täiendada RHS-i §14 ja teha sinna muudatus, et leping sõlmitakse muusikainstrumentide soetamiseks.

seid kui eile, ning matemaatiline modelleerimine on efektiivsem viis otsuste kaalumiseks, järjestamiseks ja hindamiseks. Matemaatilise modelleerimise, ühes sellega ka tööstusmatemaatikaga võivad tegelda paljud inimesed. Algukses piisab entusiasmist ja vajaliku modelleerimistarkvara tundmisest. Kooliõpilastele tuleb selgeks teha, et matemaatikat on mõtet õppida, sest see on tulevikueriala, ning kutsuda neid üles tegelema matemaatika ja matemaatilise modelleerimisega juba praegu, kooliõppingis.

Peep Miidla,

TÜ diferentsiaal- ja integraalvõrrandite dotsent, ECMI kontaktisik

Tiina Toigeri südames kõlavad vene romansid

Kristi Helme

kristi.helme@opleht.ee

Liivalaia gümnaasiumi muusika-õpetaja Tiina Toiger usub, et muusika võiks heliseda igas lapses. Nii kooris laulvas kui ka üldse mitte laulvas. Vahel on mõnda vaja lihtsalt rohkem julgustada...

Eesti muusikaakadeemias muusika-õpetajaks õppinud Toigeri suur armastus on vene muusika, eriti Rahmaninov ja Mussorgski, nooremamana vaimustas Tšaikovski. „Nende muusikas on ürgset jõudu ja romantikat. Eriti meeldib mulle vene romantism, see on põnevam kui lihtsalt voolav muusika. Püüan ennast tunnis tagasi hoida, et mitte liiga põlema minna.”

Toiger usub, et idanaabrite muusika armastamise üks põhjusi on, et omal ajal pandi vene muusikale suurt rõhku. Aga sellise „ajupeesu” üle on õpetajal hea meel. „Mulle meeldib ka Vene ajalugu, mis on täis pinget ja räpasust, eks see väljendubki muusikas, minu jaoks on see ilus ja põnev.”

Uus muusika vajab harjumist

Tiina Toigeri arvates jääb nüüdismuusika õpilastele tihti pisut võõraks – muusikaajaloo tunnis tahetakse kuulda voogavat ja laulvat muusikat, erinevalt tänapäeva rokist ja *metal*’ist. „Õpilased ei hinda tänapäevase tõise muusika ebakõlasid, sest selle muusika juures, mida nad iga päev kuulavad, on need tavalised.” Vivaldi „Aastaajad” ja Bach’i „Brandenburgi kontserdid” sobivad iga ilmaga. „Uut muusikat peaks rohkem kuulama, kuid kahjuks on meie kontserdiprogrammides seda väga vähe. Nii ta jääbki võõraks.”

Väitega, et kõik ilus on muusikas juba ammu loodud, Toiger nõus ei ole. „Näiteks Eesti noore helilooja Timo Steineri muusikasaate „Elus helid elus” tunnusmeloodia ja seal kõlanud muusikakatked on väga põnevad.

Tiina Toiger koos Liivalaia gümnaasiumi segakooriga suvisel laulu- ja tantsupeol.

Foto erakogust

Tihti märkame tähelepanuväärset muusikut ja muusikat alles siis, kui teda piiri taga kiidetakse.”

Pärast teatris või kontserdil käimist räägivad ja kirjutavad õpilased tunnis, milliseid emotsioone ja mõtteid laval nähtu tekitas. „Laste kogetu on huvitav ja omanäoline. Vahel ei oska ise tulla sellele, mida nemad laval näevad ja kuidas seda tõlgendavad.”

Õpilased ei lase laisaks minna

Tiina Toigerile endale pakkus viimati elamuse Estonias etendunud Puccini „Tosca”. „Pelgasin, et Maria Callas tõstis omal ajal lati liiga kõrgele. Aga ei – kõik, mida lavalt kuulsin, oli väga meeldiv.” Erinevalt õpetajast meeldis õpilastele väga Erkki-Sven Tüüri

Rütmimängud

Põhikoolis on oluline kaasata tunni käiku kõik õpilased. Mina olen selleks kasutanud rütmimänge. Esimesed harjutused, kus on kasutusel kõik kehaosad, teen ise. Järgmistes tundides on keegi õpilastest „kehapilli” rollis. Rütmiharjutusteks on käe- ja põlveplaksud, nipsud, jalalöögid, plaksud

rinna peal ja lühikesed hõiked. Mängu ajal seisavad püsti nii „kehapilliks” olev õpilane kui ka teised lapsed, kes plakse järele teevad. Aastatega kasvab vilumus ja, mis väga oluline – see on lõbus. Mäng toob tundi vaheldust, annab hea enesetunde ning arendab fantaasiat ja mälu.

Tiina Toiger,
Liivalaia gümnaasiumi muusikaõpetaja

„Wallenberg”. „Ilmselt olen nii harjunud klassikat kuulama, et tänapäeva ooper jääb pisut võõraks.”

Õpetaja peab ennast pidevalt lastele tõestama. „Õpilased mõtlevad ja arutlevad, kontrollivad vahel lausa tunni ajal arvutist, kas räägin ikka õigust. Sellest ei ole midagi, olen neile korduvalt

õelnud, et mind võib parandada, ma ei ole eksimatu. Pealegi ei saa ma nii laisaks minna,” usub Toiger. Aastaarvude päheõppimist õpetaja oluliseks ei pea. „Esimest laulupidu peab muidugi teadma, aga tähtsam on oskus asetada helilooja õigesse ajastusse ja siduda oma teadmised teiste ainetega.”

RAAMAT

Lugemata raamatud kutsuvad duellile

Ask Künnap,

luuletaja ja disainer

Mida lugeda sooja suvepäeval üksildasel Hiiumaal? Mind aitas ämmamamma Loomingu Raamatukogu riul ja prantsuse kirjandusloolane Pierre Bayard.

Viibisin möödunud ohutu ja sooja suve parimad päevad üksildasel atollil nimega Hiiumaa. Kes ei usu, et tegemist on atolliga, katsugu läbi da džunglid saarekese südames, toita ära kõik sealsed parrud, sääsed ja põdrakärbsed, ning pilt on selge – atoll, mis atoll, kalurikülal sõõrjalt rannikul, keskel tühjus ja maailma lõpp. Sõltumatud Prantsuse laborid

on ammuilma tõestanud, et puhkus, eriti veel rannapuhkus, alandab hirmuäratava kiirusega IQ-d. Paar nädalat päikese käes vedelemist ja õnnetu kontoriametnik avastab tööpõstle naastes, et klaviatuuri kasutamisega tekib raskusi, võõrsõnad ei taha hästi meelde tulla ja kolmandasse klassi astuva tütre töövihiku lünktestid käivad mäekõrguselt üle jõu.

Pila kirjanduse ja iseenda üle

Selle kõige ennetamiseks tuulasin ämmamamma Loomingu Raamatukogu riulis ja lugesin läbi mõned õpetlikud kirjatükid. Näiteks prantsuse kirjandusloolase ja koolipapa Pierre Bayardi üksikajalised juhised sellest, kuidas rääkida raamatutest, mida me lugenud pole. Tekkis küll kange kiusatus raamat läbi lugemata jätta, kuid ometi igal võimalusel teemast kõnelda, autori arvamisid tsiteerida ja kõigile soovitada. Aga päevad olid suviselt pikad ja laisad ning pehme-kaaneline üllitis piisavalt õhuke ning väga praktiline kärbe ja herilaste laksimiseks. Nii saigi kaantevahelisest labürindist kogemata läbi uidatud.

Mul on prantslaste huumoriga alati

probleeme olnud – kui lapsepõlves nähtud 70-ndate komöödiad välja arvata, pole ma sellele osanud kaasa naerda. Aga Bayardi intellektuaalne ja hillitsetud pila kohustusliku kirjanduse ja iseenda (kui kirjanduse õppejõu) üle pani muigama küll. Paljulugenu mehe iroonilised näpunäited selle kohta, kuidas vältida liiglugemist, isegi raamatute kui selliste lugemist *in corpore*, aga ikkagi püsida akadeemilises seltskonnas reel, kirjandustee-madel vabalt diskuteerida, kirjutada lugemata teostest esseid ja arvustusi ning ikkagi veel auditoriumi eest või õhtusöögi lauast täiesti elusana lahkuda. Vähe sellest, et sain Bayardi raamatust ammendava sisukokkuvõtte mitmest surematust klassikalisest romaanist, mida mina ega autor (väidetavasti) lugenud ei olnud, võrskendas see äraspidine essee isu terve virn paksu ja põhjalikke kõiteid ette võtta.

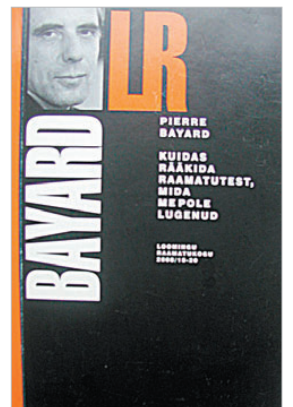
Raske öelda, kas idee selline reklaamina toimiv antireklaam kirjutada tuli Pariisi kirjandusprofessoril tüdimusest oma lolle ja lugemisvõimetuid üliõpilasi valguse poole tümitades või lihtsalt iseendale paradoksaalseid mõtlemisülesandeid välja nuputades, aga tulemus on igal juhul nauditav.

Iga kirjandusõpetaja peaks leidma kirjatükist nii otseseid ellujäämisjuhiseid kui ka äratundmisrõõmu ja -kibedust.

Vahel aitab tehnika

Ise kirjutasin omal muinsel nõukaajal lõpuksami proovikirjandi Dostojevskist ühe soome televisioonist VHS-i lindistatud BBC kirjandussaate põhjal, suure vene klassiku ühtegi teost lugemata. Ning paar klassikirjandit suisa välja mõeldud autoritest, keda väitsin end inglises lugenud olevat. Leidus jul-tumust neid õhust ja tolmust tehtud moderniste isegi tsiteerida. Internetti ju veel ei eksisteerinud ja võõrkeelset kirjandust sai raamatukogudest kätte poole näpuotsaga – umbluu võis karistamatult võidutseda. Ei saa väita, et ma praegu selle kõige üle kuigivõrd uhke oleksin.

Praegu lesivad mu lugemislalul, vanni serval ja ümber sāngi Dostojevski „Ülestāhendusi pōranda alt”, Bo Carpelani „Suve varjud”, kolm-neli eesti noorte luuletajate uut űllitist, Mika Waltari „Aiotko kirjailijaks”, Umberto Eco „La Misteriosa Fiamma della Regina Loana”, Jaak Põldmāe „Eesti vārsiōpetus” ning Ants Viirese

Pierre Bayard „Kuidas rääkida raamatutest, mida me pole lugenud” (LR, 18–20, 2008)

ja Elle Vunderi koostatud „Eesti rahva-kultuur”. Kõik need hāād raamatud edenevad mul piinlikult aeglaselt ja rehabiliteerumine inimeseks vōtab veel mitu taassündi. Kuigi olen juba ammu loobunud teleka vahtimisest, tūhiste inimestega suhtlemisest, klubi-des aelemisest ja rāmpsajakirjanduse tudeerimisest, on aega endiselt vāhe – hingamine, taevasse vahimine ja lapse kasvamise kahina kuulatamine tāidavad liiga suure osa mu pāevadest. Ja olgu Maailma Arhitekt selle eest tānatud!

P.S. Proovige Bayardi kladet ka enda peal! Sest see ei vōta, vaid hoopis annab aega!

Mäng ei ole väikese inimese töö

Karl Kello
karl@opleht.ee

Kõik me oleme kuulnud ja kasutanud ütlust, et mäng on väikese inimese töö. Kuid sellesse oma luulelisusest hoolimata lausa aksioomiks muutunud väitesse tuleb suhtuda reservatsioonidega.

Kui vanemad ja õpetajad/kasvatajad nimetavad mängu tööks, kas ei hakka siis ka laps ise pikapeale suhtuma asjasse nii, et töö on mäng, ega õpigi vastutama? Välistatud pole oht n-ö nihestunud reaalsuse, mängulise reaalsuse tekkeks, mille tagajärg on n-ö igavesed puberteetikutud. Et laps õpib mängleva kergusega, ei tähenda, et ta peabki õppima ainult mängides. Mäng ei ole töö ega töö mäng isegi mitte väikese lapse jaoks.

Mäng on mäng, töö on töö

Isiksuse- ja arengupsühholoogia professori Voldemar Kolga sõnul näitavad uurimused, et juba nelja-viieaastased lapsed on võimelised eristama reaalsust tegelikkusest. Nad teavad, mis on kujuteldav ja mis päris elu.

„Lugesin hiljuti New York Timesist arengupsühholoogiateemalise raamatu tutvustust. Selgub, et lapsed teavad juba neljandast eluaastast, et mäng on mäng. Laps teab, et ta mängib, ta suudab juba väga varakult käituda eri olukordades erinevalt. Laps, kelle vanemad on lahku läinud, teab juba kaheaastaselt, et isaga tuleb ühtmoodi

ja emaga teistmoodi suhelda. Meil on väärad ettekujutused inimese võimlustest. Mäng on mäng, töö on töö, õppimine on õppimine. Mäng ei ole väikese inimese töö. Laps teab, et kui ta mängib, ei tee ta mingit tööd, see on väär metafoor. Mängul on hoopis teine funktsioon – eneseregulatsioon, loovuse arendamine, mitte niivõrd teadasaamine. Praegu rõhutaksegi mängulisusele, elu aga tähendab vastutust, kohustusi, ülesandeid.

Inimene areneb tegevuse kaudu, igal arenguperioodil on omad juhttegevused. Neid on kaks suurt: kommunikatsioon ning tunnetus. Mõned inimesed saavutavad edu tunnetuse, teised suhtlemise kaudu. Mäng on suhtlus-tegevus. Mängu idee ei ole tunnetada, st õppida ja saada teada. See kõik võib olla, aga pole mängu tuum. Mängu tuum on suhtlemine, kommunikatsioon. Mängu kaudu areneb inimese eneseregulatsioon. Suhtlemise aluseks on võime asetuda teise inimese positsioonile. Konfliktid tekivadki sellepärast, et seda ei suudeta, alates üksikin-diviididest ja lõpetades riikidega.”

Mängu tuum on suhtlemine

„Koolieelne põli on meil liiga õppimisele suunatud. Noortel jääb vajaka eneseregulatsioonist, nad ei suuda vaadata teise inimese vaatevinklist. Põhjus on elementaarne – pole piisavalt mängitud. Muidugi, tänapäeval ongi selline kokteiliaeg, kus kõike segatakse, õpitakse ja mängitakse üheaegselt. Aga kui olla järjekindel, siis mängimise

põhieesmärk on suhtlemise arendamine, tunnetusfunktsioon on siinkohal sekundaarne.

Kuigi mis tahes inimtegevus on polüfunktsionaalne, tuleks eristada kõige tähtsat. Õppimine mängu kaudu ei ole kõige tähtsam, kuigi me samas õpime. Õppimine ei ole töö, aga nii nagu mängus on tunnetusmomente, sisalduvad ka õppimises tööelemendid.”

Omal ajal tegid ka väikesed lapsed jõukohast tööd, ehtsat ja väsitavat. Oli selge vahe, mis on mäng, mis töö.

Otskui kahe jalaga tool

Mäng, õppimine ja töö on inimese põhitegevused. Praegu on aga vahel tunda suhtumist, et õppimine on mäng, töö on mäng, elu on mäng. Kas mängulise ellusuhtumise põhjus võib olla reaalse töökogemuse puudumine? Tool seisab kindlalt, kui tal on kolm jalga; kahe või kahe ja poole jala puhul tekib tasakaalu hoidmisega olulisi raskusi.

Voldemar Kolga: „See võib tõesti nii olla, et töö on muutunud liiga abstraktseks. Ei teata enam, mis see on. Varem käis laps karjas, hommikul kell viis aeti üles, see polnud mingi mäng – läbi märja külma rohu lehmade järel käia. Võib ollagi, et praegusaja laste/noorte probleem on, et ei eristata mängu, õppimist ja tööd. Mõisted on segi, kuna päris tööd ei tunta. Mõeldakse, et see polegi tõsine asi – et töö ongi mingi mäng, nagu ka õppimine, et kool on mänguasutus.

Töökogemus peab olema ehtne, vastasel korral võidakse hilisemas elus hakatagi tegema naljaprojekte, nagu tihtilugu näha.”

Kas reaalse töö, reaalse elu kogemuse puudust on võimalik kompensida?

„Lihtne see ei ole. Üks maailma reaalsuse näitaja on, kui saab teist inimest aidata, abistada. See on reaalne asi, mitte mänguline. Ma ei räägi siin kõige lihtsamast, lillede istutamisest ja oma porgandipeenra eest hoolitsemisest, mis on muidugi reaalsed asjad. Aga kui teine laps on rõõmus päriselt, mitte mängult, võimaldab seegi tunnetada reaalsust. Ja vastupidi – kui tehakse teisele liiga.

Neid olukordi tuleb kindlasti tähele panna ja analüüsida. Laps ei ole liiga väike sellistest asjadest arusaamiseks. Näiteks et teine saab haiget, kui ütled tema kohta, et ta on paks. Palju on selliseid õpetlikke asju, kus inimesele võib teha paha või meelehead. Võime analüüsida oma tegevust, n-ö metakognitsioon tekibki neljandal-viandal eluaastal – võime analüüsida, mida oled teinud ja kuidas mõelnud. Selline reflekteeriv tegevus pole kindlasti ainult üliõpilaste pärusmaa.”

Virtuaalne reaalsus

Aga virtuaalne maailm – kuhu paigutub see mängumaailma ja reaalse elu kõrval? Kas see osutub n-ö reaalse töö aseaineks?

Voldemar Kolga: „Nii ja naa. Teatakse küll, et mängitakse videomängu, aga

Voldemar Kolga: „Võib-olla see ongi praegusaja probleem, et ei eristata mängu, õppimist ja tööd.”

RAIVO JUURAKU foto

samas on see reaalne. Lasteaia õppekavas võiks vanemate rühmade jaoks olla reflektiivne õppeaine, kus tegeldaks kujuteldava ja reaalse maailmaga, käsitletaks kujuteldava ja reaalse maailma mõisteid ning nendesse minekuid. Üldiselt peaks neid asju selgitama kõigis õppeainetes. Tõeline eesmärk on reaalsuste eristamine, alates laste omavahelisest suhtlemisest ja mängust kuni videomängudeni välja. See on väga tähtis tunnetusülesanne. Et lapsed saaksid aru, et eri maailmades kehtivad eri reeglid, et ei löödaks vanaemale n-ö panniga pähe... Head pedagoogid sellega kindlasti tegelevadki, aga võib olla ei teadvusta seda.

Mitte ainult lastele, vaid ka poliitikutele – kõik peavad eristama mängulist ja reaalsust. Mida näiteks heidetakse ette poliitikutele – tehakse mingi seadus, aga pole uuritud, milline mõju sel on.”

„Aardejaht Aegnale”

Rahvusvahelisel südamepäeval 24. septembril oli Sipsiku lasteaia tervisepäev koos Mardi, Luha ja Virmalise lasteaiaiga. Kuna tervis on suur aare, sai projekt nimeks „Aardejaht Aegnale”. Lindaliniide väikelaeva Juku kapten oli lahkesti nõus lapsi üle mere sõidutama.

Seljakotid seljas ja sõbrakäsi peos, võeti saarel kurss läbi sügiseselt kauni metsa Aegna loodusmaja poole, kus ootas ees loodusmaja pedagoog Eliko. Ta rääkis lastele eluolust saarel. Seejäre kinnitati pika laua taga keha ja asuti 1,5 km pikkusele matkale. Matkarajal said lapsed teadmisi saarel kasvavatest taimedest, puudest ja seentest; neid luubiga uurida, käega katsuda ja nuusutada; rändrahnudel ronida, pehmel samblal pikutada ja rannaliivale oma jälgi jätta. Piknikuplatsil pakkusid lõunasööki merekarud Carmen, Ene ja Eve. Lõkkel küpsetatud viinerid kadusid kui mutiauku.

Suurim aare, tervis, leitud, mindi taas sadamasse. Laevale pääsu pidi iga laps lunastama käeplaksuga Elikole ja ütlemale, mis talle saarest meelde jäi. Kodusadamas ootasid vanemad oma väsinud, aga õnnelikke lapsi.

ENE HEIN,
Tallinna lasteaia Sipsik juhataja asetäitja

MÄNG

Naksitrallide numbrimäng

Igal lapsel on leht numbritega vanast kalendrist. Õpetaja asetab ühe lehe lastele nähtavale kohale, nimetab ja näitab numbri ning laps leiab selle oma lehelt. Numbrile tehakse rist peale või ring ümber. Numbrite kohale võib kirjutada ka õpitud tähed või nädalasõna, mille järgi kinnistuvad tähed. Mäng sobib 4–5-aastastele.

Kätlin Karmiste,

Räpina Vikerkaare lasteaia õpetaja

Hella Ormuse juurde Tiigri rühma sisse astudes tekib alati soe ja hubane tunne.

Foto erakogust

iga-aastaselt Tallinna viie lasteaia teatriüritusel „Laps TeatriKeskkonnas”, rääkimata lasteaia oma teatripäevadest ja -nädalatest teatrikuul. Kui Tiigri rühma lapsed on sobivas vanuses, on nad alati võtnud osa ülelinalisest etlemiskonkursist „Emakeele ilus kõla”.

Saavutused on igapäevase töö otsene vil. Astudes Tiigri rühma, kus praegu käivad kolmeaastased lapsed, tekib kohe soe ja hubane tunne. Kunagi ei kohta seal tegevusetult ringi tuis-

kavaid lapsi. Alati ollakse tegevuses õpetaja ümber või mängitakse midagi. Lapsed on viisakad, tähelepanelikud ja avatud, näitavad oma asju ja töid ning räägivad mängudest.

Kes selle tuule käima pani?

Hella käest võib alati kuulda laste toredaid ütlemissi. Neid edasi rääkides ja sellega kolleegide tuju tõstes ei väsi ta imetlemast, kui nutikad lapsed on. Viimane tore kild oli, kui lapsed läksid õue, puhus tugev tuul ning üks pois

ütles tähtsalt: „Kes selle tuule siis nüüd niimoodi käima pani?”

Hella on kasvatanud ja õpetanud sadu lapsi. Kõige suurem rõõm on, kui endised kasvandikud ka oma lapsed tema juurde toovad. Vahel on see juhus, vahel vanemate kindel soov. Ka praeguses Tiigri rühmas on Hella ja Tiiu kasvandiku laps.

Näe, seal läheb lasteaiaõpetaja!

Hella Ormust tuntakse Mustamäel laiemalt. Mis võiks olla veel suurem tunnustus, kui kuulda mõõdukes, kuidas keegi oma kaaslastele tunnustavalt ütleb: „Näe, seal läheb lasteaiaõpetaja!” Hella ise on oma praeguse rühma lapsevanematega väga rahul ega jõua ära imestada, kuidas nii toredad vanemad nende rühma kokku on juhtunud. See annab tunnistust pedagoogi enese oskustest.

Hella on suur eeskuju ja tugi noortele õpetajatele. 2007/2008. õa oli ta Svetlana Ševtšuki tugiisik. Koostöö kandis suurepäraselt vilja: Svetlanast on saanud üks meie maja tublimatest noortest ja seda ainult kahe aastaiga. Töötajast, kellel puudus täielikult lasteaia kogemus, on saanud professionaal. Kui Svetlana eelmisel aastal ülikooli lõpetas, oli esimene, kellele ta lasteaias oma diplomit näitas, Hella.

Viimasel kahel õppeaastal, kui Männi lasteaed on valinud aasta parima õpetaja tiitli. Sel kevadel valiti Männi Matsi auhindade konkursil Hella Ormus ka kõige optimistlikumaks kolleegiks. Tema tööd on tunnustanud ka linnaosavalitsus Mustamäe lasteaiaõpetaja elutöö preemiaga.

Lee Kerde,

Tallinna Männi lasteaia juhataja

On vaja tuua saalist toole juurde. Kes läheb? – Hellakene! On tarvis näidendisse tegelast – Hellakene mängib! Vaja kedagi bowling’u võistkonda – Hellakene tuleb! Hellakene on Tallinna Männi lasteaia kauaaegne õpetaja Hella Ormus. Novembris tähistab ta 70. sünnipäeva.

Hella Ormus on lastega tegelnud 51 aastat, see on aukartusttekitav vastupidamine. Hella ise ütleb, et aktiivse eluhoiaku ja noorusliku oleku on ta säilitanud tänu kasvandikele.

Hella on kolleegide seas väga hinnatud nii oma kutseoskuste ja kogemuse poolest kui ka lõbusa ja optimistliku kaaslasena. Raske on meenutada mõnd personali üritust, kust Hella puudunud oleks. Alati lööb ta tantsu, võtab üles laulu või räägib mõne muheda loo. Teda hüütaksegi „Hellakene, meie kõige noorem”, sest tema energia ja säravad silmad jätavad varju mõnegi noorema inimese.

Teater, eriline kirg

Hella Ormuse eriline kirg on teater, kus esinevad tema oma rühma lapsed. Tiigri rühm paistab alati silma toredate lavastuste ja dramatiseeringutega. Hella on etenduste väljamõtteleja, kohandaja ja lavastaja. Muidugi on ta kaasanud ka rühma teise tubli õpetaja Tiiu Silma. Tiigri rühma lapsed on osalenud Kanutiaia noortemaja korraldatud ülelinnalsel teatrfestivalil „Kanutiaia kann” ja Männi lasteaia

ÜKS VÕIMALUS

Carolin Kadaja,

Gustav Adolfi koolituskeskuse juhataja

Iga linn ja maakond vajab teaduskallakuga huvikoole, et ka reaalladest huvitatud saaksid oma lemmikainetesse süveneda.

Huvihariduses peetakse loomulikuks, et muusikahuvilised õpilased käivad muusikakoolis, kunstihuvilised kunstikoolis, tantsijad tantsimas. Samas puudub süvenemisevõimalus neil, keda huvitavad matemaatika, keemia, geograafia ja teised „kunstikauged“ ained. Oleme mures, et noored eelistavad ülikooli astudes „pehmeid“ erialasid, aga koolipõlves pole „kõvadesse“ erialadesse süvenemiseks ju soodsaid tingimusi loodud. Tartu ülikooli teaduskool on aastakümneid just neid õpilasi kooliväliselt õpetanud, kuid teaduskool keskendub olümpiaadidele ja kõrvale jäävad need, kes olümpiaadile ei pääse või ei tahagi pääseda. Aga kus siis nemad oma lemmikainesse süveneda saavad?

On kaheldud, kas koolilaps ikka tahab nii raske ainega nagu matemaatika või keemia pärast koolipäeva lõppu edasi tegelda. Oleneb muidugi lapsest, aga küllalt on neid, kes tahavad. Olen korraldanud Gustav Adolfi koolituskeskuses matemaatika ja loodusteaduste kursusi (põhiliselt eksamite ettevalmistusena) ja laste huvi on olnud nii suur, et kohale on tulnud isegi Rakverest ja Haapsalust. Üldhariduskooli õppekava kesken- dusele võimekusele, meie aga läheneme igale lapsele eraldi. Noortele, kes soovivad ainega sügavuti tegelda ja jäävad oma huvialale kindlaks, pakub koolituskeskus võimalust oma teadmisi täiendada. Huvihariduse reaalsuunda tuleb kindlasti järele aidata.

Võib-olla vajab Tallinn isegi päris omaette huvikooli, kus oleks rõhk matemaatikas, keemias, füüsikas, ajalool, geograafias, bioloogias jms õppeainetel. Oleks väga tore, kui huvikool teeks koostööd TÜ teaduskooliga. Kuuldavasti otsitakse seal võimalusi muuta töö tõhusamaks ja pääseda lähemale maakondadele/linnadele. Ehk olekski parim lahendus linna/maakonna ja TÜ teaduskooli ühine huvikool.

Teaduskallakuga huvikooli vajab iga linn ja maakond. Lapsed ei peaks oma lemmikainetesse süvenemiseks Rakverest ja Haapsalust Tallinna sõitma. Kui riik või linnad selliseid huvikoole ei loo, tekivad need altpoolt ise. Alles hiljuti käidi näiteks Pärnust meie koolituskeskusega tutvumas ja leiti, et Pärnu nooredki vajavad midagi samasugust. Eraalgatuslikult tekkivate huvikoolidega on aga see probleem, et need ei saa riigilt või linnalt nii lihtsalt toetust kui munit-sipaalhuvikoolid ning mõnedki anded võivad seetõttu avastamata ja välja arenemata jääda.

Kunagi sõidame niikuinii, estronaudivid ees

Virve Liivanõmm,

ajakirjanik

Vahest mõne sajandi pärast purjetavad inimesed päikesetuules teistele planeetidele. Selleks valmistuvad juba praegu kosmoseklubisse Estronaudivid koondunud 12 Tartu koolilast ning 30 Tartu ülikooli, lennukolledži ja Tallinna tehnikaülikooli tudengit. Hiljemalt 2012. a lendab kosmosesse esimene nende valmistatud satelliit.

Estronaudivid on Eesti astronaudivid, kosmosetehnoloogia vallas tegutsevad teadlased ja insenerid. TÜ loodus- ja tehnoloogiategaduskonna õppeprodekaan dotsent Mart Noorma, kes Eesti kosmoseprojekti nõustab, ütleb, et inimesed ei lendaks kunagi Marsile, kui keegi selles suunas ei mõtleks.

„Marsi koloniseerimine on lahe, igati teostatav ettevõtmine. Küsimus on ainult pileti hinnas. Alustuseks tõstame nende noorte protsenti, kes tulevad ülikooli tehnika- ja loodusteadusi õppima. Eesti tudengisatelliidi ehitamisse on kaasatud elektrilise päikesepurje leiutaja Pekka Janhunen ning kogu tema teadusvõrgustik. Tegemist on täiesti uue tehnoloogiaga, mis teeb planeetidevahelised lennud odavaks. Kuni üks pilet Marsile maksab 50 miljardit dollarit, kinnisvara hinnad seal ei tõuse,“ räägib Noorma tõsisest asjast naljaga pooleks. „Kui jõuame odavalt orbiidile ja sealt omakorda Marsile, järgnevad teadusprogrammidele äriprogrammid ja edasi komme käia seal lihtsalt suvitamas ehk kosmoseturistidena reisimas.“ Noorma meelest juhtub see 100–500 aasta pärast, tõenäolisemaks peab ta siiski paari sajandit.

Kõik algab pudeliraketidest

„Tundub, et praegu on meil tohutult hea sünergia. Ühest küljest teeme maailma tipptasemel teadust, teisalt kogume märksõna „kosmos“ alla suure hulga teaduse tegemisest huvitatud lapsi, kes küsivad endalt tõsiselt, kas nende missioon elus on hästi paks rahakott ja kõva äri või hoopis muuta inimkonna saatust. Kui viimane, siis panustavad nad kindlasti atraktiivsesse kosmoseprojekti,“ ütleb Noorma veendunult. Tema meelest on seda lastele suhteliselt lihtne selgitada, neid kaasa haarata.

Klubis Estronaudivid on kõige rohkem lapsi Tartu erakoolist. Nad kogunevad esmaspäeviti kell kolm ülikooli füüsika instituudis, sest koolgi on samas majas. Estronautide vanemate hulgas on füüsikuid, klubi on juhitanud füüsikaõpetaja Heli Läht, kel praegu käsil magistri- töö märksõnast „kosmos“ põhikooli ja gümnaasiumi õppekavades.

See, mida estronaudivid oma klubis teeb, sõltub vanusest. Nooremad, 1. klassi lapsed, joonistavad kosmosest pilte, õpivad tähtkujusid ja morset. 5. klassi laps tahab juba ehitada, ta saab väike- se videokaamera, sarnase sellega, mis satelliidi peale läheb. Tinutab oma kaamerat väheke, paneb selle kokku, teeb pilte. Võib arvutis võtta ette videopildi raadiojaamast – satelliitsidejaamast, mis on juba valmis ehitatud, et pidada sidet teiste riikide tudengisatelliitidega. Internetis keerab poiss või tüdruk oma jaama antennid õigesse suunda. Jälgib kaardil, kuuleb satelliidi piiksumist ülelennul. 12. klassi õpilased osalevad juba satelliidi enda ehitamisel.

Mart Noorma rõhutab, et kosmoseprojekt on kõigile huvilistele avatud. Tagametsas oli tänava suvel rahvusvaheline skautide ja gaidide täheteaduse suurlaager, kus juhendajatena astu-

Tartu õpilaste kosmoseklubi Estronaudivid on rahastanud ka huvikeskuste juhtide kogu HAAK.

Foto kosmoseklubi arhiivist

sid ette Tartu observatooriumi teadurid. Estronaudivid panid välja pudeliraketide ehk paugutegemise stendid. Tuleb võtta kokakoola pudel, sulgeda see veinipudeli korgiga (pool pudelit võib ka vett täis valada), pista korgist läbi jalgpallipumba nõel ja teise otsa panna autopump. Muudkui pumpad, kuni surve pudelis läheb nii suureks, et pudel lendab suure pauguga minema, ikka mitukümmend meetrit. See on reaktiivliikumine. Võrreldes raketi- modellismiga on ettevõtmine ohutu, iga laps saab sellega hakkama, vajalikud asjad kõik kodus olemas. Noorma ütleb, et ka selle kaudu saab populariseerida kosmost ja reaaltadmisi. Kes pudeli lendu laseb, on kord juba olnud raketiinsener. Kolmandikku Tagametsa kogunenuist kõitnud see väga.

Mart Noorma on õppinud rääkima lastele kosmosetehnoloogiast hästi lihtsalt. Siinkohal veel üks katse. Neil, kes on näinud Disney multifilmi „Aarete saar“, on Noormat kergem mõista.

Pekka ja tema puri

„Multifilmis on see sama Stevensoni aarete saar, aga kosmoses: uus ajastu, kosmoses liigutakse ringi väikese päiksepurjega, aarded on kusagil teisel planeedil. Me nagu tõmbame laiali ühe suure kilekoti, valgus, mis suurele kile- tüle langeb, avaldab sellele survet, lükkab kile edasi. Miks me toas tuld põlema pannes mingit survet ei tunne? Sest see jõud on imepisike. Tegelikult iga footon, mis meid tabab, siiski lükkab meid natuke. Kui aga tõmmata kosmoses laiali 100 km² kilet, on valguse surve umbes sama tugev kui paberileht käelabal. Surve on pidev. Kui purjele väike kosmoselaev külge kinnitada, see aastaks kosmosesse jätta, kogub 200-kilone laev aastaga kiirust 30 km/s. Maa orbiidil on satelliitide kiirus umbes 7 km/s. Jupiteri ja Pluto juurde minnes arendatakse kiirust 4 km/s. Sellepärast räägimegi, et teeme oma tudengisatelliidiga esimesi samme maailma kiireima kosmoselaeva loomiseks. Et sellist efekti saavutada, ei tohi kile olla paksem kui 200 nanomeetrit. Umbes tuhat korda õhem kui juuksekarv. Veel mõnda aega ei oska teadlased tehnoloogiliselt sellist purje teha. Ja päiksepurj on sama hästi kui maha kantud. Saaksime teha hästi pisikesi tüki kilet, selle Maal kokku ja kosmoses lahti pakkida. Siin tulebki mängu Pekka Janhunen Soome meteoroloogia instituudist, kes leiutas elekt-

Mart Noorma eriala on optilised mõõtmised. Ta on USA-s Marylandis kavandanud USA mereväele mõõte- riistade kalibreerimise laborit.

KRISTI HELME foto

rilise päiksepurje. Tavaline päiksepurj liigub valguse jõul, elektriline päiksepurj – päikesetuulega. See tekib, kui Päiksel on plahvatus, seal on ju kogu aeg turbulentsid ja plahvatused, mille käigus paiskub peaaegu valguse kiirusel välja palju põhiliselt positiivse laenguga osakesi. Maal näeme neid virmalistena.

Janhunen on pakkunud välja viisi, kuidas neid osakesi – päikesetuult – kosmoses ära kasutada. Võtame kosmoselaeva, kerime sealt välja õhukesi metalljuhtmeid, iga niidi läbimõõt on umbes 25 mikromeetrit. Nagu juuksekarv. Esimene näidis on juba Tartusse jõudnud, valmistatud Helsingi ülikooli laboris. See on juba iseenesest teaduse tippsaavutus. Iga 25-mikromeetri- se niidi pikkus on kosmoselaevas 20 km. Niit on laevas pooli peal, seda kosmoses lahti kerida on tehniliselt täiesti võimalik. Mõõtmatul lihtsam, kui kilet kerida. Nii tekib laeva taha omamoodi ämblikuvõrk, laevalt peab hakkama elektronkahuriga elektro- ne ära pumpama. Kuna tegemist on isoleeritud süsteemiga vaakumis, jääb tulemusena kogu laevale positiivne laeng. Ja Päikese poolt liigub hästi suure kiirusega laevale vastu ka väga palju positiivseid osakesi. Positiivne ja positiivne tõukuvad ja laev lükkub päikesetuule jõul edasi. See ongi Pekka suur mõte, tema kontseptsioon. Millise kiiruse süsteem saavutab, sõltub laeva raskusest. Arvutus näitab, et kui laev kaalub 200 kg ja ämblikuvõrgu efektiivne pindala on 100 km², on aasta lõpuks kiirus 30 km/s. Ja ikkagi on see ülemäära kallis. Samas raskema laeva puhul oleks ka kiirendus väiksem.“

Mis on praegu maailma parim raketi- kütus? Vastab ikka Mart Noorma: „Vesi,

sellest elektrolüüsi abil lahutatud H ja O ehk vesinik ja hapnik – pauk- gaas. Et Marsile sõitu kavandada, peaks orbiidile koguma tonnide kaupa vett. Ühe liitri vedu läheks maksma 30 000 dollarit, lend ise – miljardeid. Päästab vesi asteroidides. Kümne aastaga tooks päiksepurjega lendav laev asteroi- di Maa ja Marsi vahelt Maa orbiidile. Automaattehas lahutab vee seal hapni- kuks ja vesinikuks, pakib balloonides- se, astronaudivid (estronaudivid) sõidavad tehastest nagu bensiinijaamast läbi. See on üks tuleviku äriplaan. Teine võiks seisneda Maa päästmises kokkupõrkest asteroidiga. Saja miljoni aasta piires on see tõenäoline, oht ja aeg aga on ennus- tatavad. Päiksepurj veab siis asteroidi aegsasti uuele, ohutule orbiidile.“

„Auto“ on meilt, „pagas“ Saksast ja Soomest

Satelliit ei erine kosmoselaevast muul moel, kui et esimene tiirutab mööda orbiiti, teine seikleb maailmaruumis. Väidetavalt on Tartu satelliit üks keeru- lisemaid kõigist, mida tudengid eales teinud. Kogenud kosmosekoolid, nagu USA kosmoseagentuuri NASA jaoks spetsialiste ette valmistav Stanfordin ülikool, panevad oma tehiskaaslased aastaga kokku, saadavad üles, teevad mõned pildid... „Meile on kõik satelliitidega seonduv uus teave, ehitami- se käigus ja seejärel üleval vastame esimestena maailmas küsimusele, kas nanoniit on kosmoses tsentrifugaal- jõuga välja keritav, kuidas juhe pörkub seal atmosfääri väheste laetud osakes- tega, milline on seal elektrilaeng, mil- liseks kujuneks missioon planeetideva- helises ruumis päikesetuule käes.“

Kui estronaudivid neile küsimustele vastama on õppinud, võib juhtuda, et Euroopa kosmoseagentuuri kande- rakett Vega viib meie 10 cm külje- pikkusega kuubi, kilose satelliidi muude saatetiste kõrval tasuta kosmosesse. Vastasel juhul peame „sõidu“ agentuuri kosmodroomilt Prantsuse Guajaanas või Venemaalt Plesetskist (endine ballistiliste raketide tuuma- baas Põhja-Venemaal) ise ostma. See maksaks 0,5 miljonit krooni.“

Kui kaugele oleme jõudnud? Mart Noorma selgitab, et kosmoseprogram- mid jagatakse alati faasideks. Nullfaasis vastavad tegijad küsimusele, miks nad asja ette on võtnud. Näiteks võiksime tahta maal katastroofi oludes paremini infot vahetada. Faasis A lahendatakse ülesanne teoreetiliselt, uuritakse, kas see on teostatav. Sinnamaani olemegi parajasti jõudnud. Faas A lõpeb amet- likult oktoobris. Edasi tuleb teha täp- sed joonised ja skeemid, et võiks n-ö töökotta minna. Siis saab elektroonika valmis ja kokku kruvitud. Näitlikkuse mõttes lisab Noorma, et „auto, mis üles läheb, on meie tehtud, reisijad (pagas) tuleb Soomest ja Saksamaalt“. Seejärel lendab satelliit ära, teeb üleval pool- teist aastat tööd ja kantakse maha.

Kodus ja kaugemal

Noorma leiab veel, et kui eelõeldu õnnestub, on tema elutöö teaduses sama hästi kui tehtud. Tema parem käsi on Tartus praegu doktorant Silver Läht. Koos tudengitega on neil õnnest- tunud koguda juba üle poole miljoni krooni Kaupo Voormansiku magistri- õppeks Prantsusmaa rahvusvahelises kosmoseülikoolis ning veel 300 000 krooni kosmosesidejaama ehitamiseks Tartus. Ja kogu see lugu on üks suur õppimine isetegemise kaudu. Mis, tuleb välja, ei olegi pelgalt kuulsate ülikoolide ja rikaste riikide rida.

Barokki armastav mõisavalitseja lapselapselaps

Eve Kruuse
eve@opleht.ee

„Pax tibi!” hüüab ajalooõpetaja Heiki Haljasorg üle klassi, kui sumin liiga suureks läheb. Kui see ei aita, võib öelda juba karmimalt: „Silentium!”

Et ta lapsi ladina keeles korrale kutsub (tõlkes „rahu sulle” ja „vaikust”) polevat sugugi originaalne, kunagi oli kogu kooliharidus ladinakeelne. Heiki Haljasorg teab ka, et Pariisi jesuiitide koolis alustati tundi ladina keeles veel 1930. aastatel, mil selles koolis õppis Lennart Meri.

Õpilaste ladinakeelne kõnetamine äratas õpetaja sõnul tähelepanu. Algul reageeritakse mühatusega: „Misaasja?”, aga hiljem läheb väljend õpilaste seas käibe. Heiki Haljasorg juhendab Tallinna 32. keskkoolis ka ladina keele ringi.

Hoolimata sellest, et ta võiks oma teadmistega teha tasuvamat tööd, valis Heiki Haljasorg õpetajaameti. „See on väga põnev,” ütleb noor mees, „saan ise endale reegleid teha ja mõelda oma tunni selliseks, nagu tahan: täna teen nii, homme teistmoodi. Paljudes eluvaldkondades sellist loomingulist vabadust ei ole.”

Nais- ja meesõpetajatest rääkides ütleb ta, et meestel on lennukad visioonid, aga pisiasjad kipuvad kahe silma vahele jääma, naisõpetajad on hoolikamad. Kooliski ei piisa suurtest ideedest, need tuleb ka teoks teha. Selleks vajavad õpetajadki häid eeskujusid.

„Kui meil on palju vabadust, aga puuduvad eeskujud, ei pruugi me osata langetada kiiresti optimaalseid otsuseid. Eeskuju annab palju ideid. Ja eks me jäljendagi alateadlikult neid, kes on meid õpetanud.”

Teda ennast on kujundanud õppejõud, kes ülikoolis olid väga ranged.

Heiki Haljasorgule ei meeldi sõna „pedagoog” juba oma algse tähenduse tõttu (vanakreeka keeles ori, kes lapsi kooli viis). Tänapäeval kasutatakse väljendit „pedagoog” tema meelest sageli siis, kui räägitakse, et õpetajate palgad on väiksed ja nad on rahulolematud. Aga „õpetaja” on väga ilus sõna, arvab ta.

Huvi vanade asjade vastu on pärit lapsepõlvest. Samavõrd kui ladina keel, on Heikit mõjutanud tema vanaisa, kes oli mõisavalitseja poeg. Väikest poissi paelusid lood, mida vanaisa rääkis mõisaelust. Huvitav oli kuulata ka jutte sugulasest Ants Orasest, vanade keelte professorist Tartu ülikoolis, hiljem Cambridge'is ning Oxfordis.

Elame õnnelikul ajal

Heiki tunneb hästi ajalugu ning on armunud barokiajastusse. Ka oma muusikamaitset iseloomustades ütleb ta, et on tolerantne rokkmuusika kuulajate suhtes, aga talle endale meeldib barokk rohkem kui rokk. Vivaldi, Händeli või siis Palestrina muusika rahustab teda ja aitab keskenduda.

„Saame lubada endale muusikat, mida omal ajal kuulas ainult Päikesekuningas õukonnas, ja sedagi mitte iga päev. Selles mõttes on tänapäeva tehnika võimalused toredad,” muheleb Heiki.

„See, millest me unistame, on teinekord palju väiksem kui see, mis meile lõpuks osaks langeb. Vahel me küll tunnetame hetke erakordsust, aga ei oska seda sõnadesse panna.”

Mentaliteet, vaimsus ja väärtused, mis on ajas püsima jäänud, tulevad õpetaja Haljasorgu meelest ikka antiik- ja keskajast. Ajas rännata oleks muidugi põnev, näiteks vaadata, kuidas kesk- ja uusaja inimesed elasid, mida mõtlesid ja millest unistasid. Liivi sõja või Põhjasõja ning katku ja nälja ajal aga ei tahaks elada. „Praeguses Eestis oleks

jälle keskaja inimesel ehk päris tore, saaks mobiiltelefoniga mängida, lennukiga lennata, aga kui ta peaks elama Sarajevos või Srebrenitsas, see enam nii vahva ei oleks,” mõtiskleb

Haljasorg ja võrdleb tänapäeva idealseeritud vaatepunkte kunagise Rooma linna inimeste omaga, kes imetlesid maaelu ja kadestasid karjaseid.

„Meile meeldib kujunditega mängida, aga reaalsus on natuke tõsisem,” arvab ta ning ütleb, et päriselt tahaks ta elada ikka praeguses Eestis,

mitte kusil ajaloo. Tagasilööki Eesti riigi majandusarengus võrdleb Heiki Haljasorg maratonijooksuga, kus esimesed kümme kilomeetrit läbitakse maailmarekordi graafikus, aga rohkem samas tempos joosta ei jõuta. Suure ajaloo mastaabis on majanduslangus tühine mure.

Just praegu on meie ajaloo üks kõige õnnelikumaid perioode: juba tükk aega pole sõda ega küüditamisi olnud, kõigil on kõht täis ja katus pea kohal. Ja neid, kellel on raske ega ole lähedasi aitas, saab riik toetada.

Inimene ei ole täiuslik

Heiki Haljasorg ei ole omaks võtnud Rousseau seisukohta, et inimesed on põhimõtteliselt head. Nagu riik, ei saa ka üksikisik olla täiuslik, vähemalt mitte kogu aeg. „Usun, et keegi ei saa öelda, et ta pole kunagi kellelegi meelelega halba teinud. Küsimus on selles, kuidas me edasi läheme.”

Juba antiikajal ütles Sokrates, et kui teame, mis on õige, siis me seda ka

Heiki Haljasorg intervjuueerib Vatikani välisministrit monsignore Dominique Mambertit.

Õpetaja Heiki Haljasorg koos oma õpilastega USA saatkonna video-konverentsil läinud aastal.
Fotod erakogust

Heiki Haljasorgu lemmikud

- **Lemmiksöök: Araabia härg unelmate kastmes.**
- **Lemmikjook: viinamarjamahl.**
- **Hobid: varem džuudo, male, jooksmine ja korvpall, nüüd jalgrattasõit.**
- **Naine: abiellus 2007.**
- **Lapsed: 2010. a jaanuaris võib isaks saamise pressiteate välja saata.**

teeme. Aga sageli teame, kuidas peaks, ent ometi nii ei toimi. Aristotelese sõnul on selle põhjus tahtejõuetus. „Sinna taha paljud asjad jäävadki,” arvab Haljasorg. Varakeskaegne arusaam, et inimene on ebatäiuslik, aitab mõista, milles asi, küsimus on selles, kas me kasutame oma head tahet või ei. Lubamatuks peab Heiki Haljasorg ülbust.

Põhikooliõpilased on Heiki hinnangul väga otsekohesed, aga mitte pahahtlikud. „Ka kriitika õpetaja suhtes

on lubatud, kui seda tehakse reeglitekohaselt. Mõnikord on hea saada teada, mida sa valesti teed, teinekord on probleem hoopis see, et meile ei öelda, kuidas ennast parandada.” Ta arvab, et väga nõudlike õpilaste ees võtab õpetaja end kokku. Ja ka valus kriitika annab mõtlemisainet.

Kiitus või laitus ei ole alati seotud tööpanuse või eksimuse suurusega. Juudi vanasõna ütleb: ära kunagi vaidle õpetajaga, sest sul on niikui nii õigus. „Kahtlemata on mõndagi õpilaste öeldust mind kujundanud,” tõdeb Haljasorg.

Rooma paavsti audientsil

Tänu oma õpilaste edukale esinemisele võistlustel on Heiki Haljasorg käinud Pariisis ja Washingtonis, tema õpilased on esinenud isegi USA senatis, kuhu oli kutsutud diplomaatiline korpus.

„Võistlustel, olümpiaadidel ja konkurssidel tasub osaleda ja kui õpilasel läheb hästi, läheb hästi ka õpetajal,” tõdeb Heiki. Tema silmis on hea õpilane see, kellel on tahet ja kes on teadmishimuline, särava silmis. Kuigi Heiki Haljasorg üritab iga uut päeva alustada n-ö puhtalt lehelt, võib mõni õpilane kujuneda ka lemmikuks. Kui keegi on väga edukas, räägib ta temast meeleldi.

Aga õpilased ei ole ainukesed, kellest õpetaja Haljasorg kõneleb. Ta jagab muljeid ka näiteks vestlustest Rooma paavstiga, kelle vastuvõtul ajakirjanikuna viibinud on. Nimelt teenib Haljasorg lisaks koolitundide andmisele leiba ka artikleid kirjutades ja raadiosaateid tehes. Valdakonnad, millega ta väljaspool kooli tegeleb, toetavad tema sõnul õpetajaametit, ja see omakorda koolivälisest tegevust.

Läinud sajandivahetusel, mil Heiki juba raadios töötas, tuli tal koos itaallasest sõbraga idee teha saade Roomast. Mõtte arenedes otsustati minna Firenze ja Rooma. Üritus teha intervjuu Vatikani tollase riigisekretäri kahjuks nurjus, küll aga pääses Heiki n-ö kompensatsiooniks paavsti audientsile.

Kui oled eestlane ja viibid esimest korda Roomas, ei pruugi sa arugi saada, mis sinuga toimub. Itaallane elab omal maal aastaid, aga paavsti näeb ehk vaid kaugel.

„Kui ütlesin paavsti küsimise peale, et olen Eestist, nimetas tema kohe Lennart Merd ja meenutas oma Eesti visiiti 1993. aastal. Mõtlesin, mitme riigi riigipead suudan mina eksprompt nimetada. Maailmas on umbes 200 riiki, vast 50?”

Väiksena unistas Heiki Soome ja Saaremaale pääsemisest. Juhtus nii, et enne käis ta ära Aafrikas kui Saaremaal. „See, millest me unistame, on teinekord palju väiksem kui see, mis meile lõpuks osaks langeb. Vahel me küll tunnetame hetke erakordsust, aga ei oska seda sõnadesse panna.”

Hiljem sai teoks siiski ka intervjuu Vatikani välisministriga.

Heiki Haljasorg ütleb, et tal on väga huvitav rääkida inimestega, kes teavad temast rohkem ja oskavad vastata ta küsimustele. „Näiteks tegin intervjuu Vatikani välisministri msgr Dominique Mambertiga, kes Eestit külastas, Dag Harteliusega rääkisime Rootsi ajaloost ja rootslastest, Mart Laariga 19. sajandi rahvuslikust liikumisest, Rein Helmeaga Napoleonist, Maria Tilgaga Vana-Kreeka ja Vana-Rooma kasvatusest, Lembit Andreseniga Eesti kooli ajaloost,” loetleb Haljasorg ja rõõmustab, et töö on ühtlasi tema hobi.

ÕNNITLEME

75

Hirja Rand,
Kuressaare gümnaasiumi
endine õpetaja.

70

Sirje Haljas,
Kunda ühisgümnaasiumi õpetaja.

65

Tiiu Kroon,
Kohtla-Järve Järve gümnaasiumi
koolitädi.
Mall Schmidt,
Kohtla-Järve Järve gümnaasiumi
õpetaja.

60

Milvi Kasemäe,
Tallinna teeninduskooli õpetaja.
Eha Klaassen,
Võru 1. põhikooli õpetaja.
Silvi Kurvits,
Võru 1. põhikooli õpetaja.
Anne Metsis,
Tallinna Nõmme gümnaasiumi
õpetaja.

55

Vaike Kumari,
Põlva ühisgümnaasiumi
psühholoog.
Kiira Pöder,
Karksi-Nuia lasteaia õpetaja.
Silva Vissel,
Pirita majandusgümnaasiumi
õppealajuhataja.

VII rahvusvaheline harrastus- ja sõltumatute filmide festival „Tallinn 2009”

24. oktoobril 10–18 saab rahvusraamatukogu suures konverentsisaa- lis näha VII rahvusvahelise harras- tus- ja sõltumatute filmide festivali „Tallinn 2009” valikkava ning tehak- se teatavaks festivali tulemused.

Tänavusel festivalil osales 136 tõsielu-, mängu- ja animafilmi Bel- giast, Filipiinidelt, Hispaaniast, Iraanist, Itaaliast, Leedust, Lõuna- Koreast, Norrast, Portugalist, Saksa- maalt, Soomest, Suurbritanniast, Taanist, Türgist, Šveitsist, Vene- maalt, USA-st, Eestist jm. kokku 28 riigist. Nende seas oli ülemaailmse- tel UNICA filmifestivalidel ja teistel rahvusvahelistel festivalidel auhin- natud linatõe- sid. Osales palju koo- linoorte ja filmiüliõpilaste filme.

Temaatika oli lai. Oli tänapäe- va elu tõsimeelselt lahkavaid prob- leemfilme, aga ka huumorist kantud töid. Paljudes filmides olid autorite vaatluse all näiteks lapse pilguga nähtud koolielu tahud ning üldse laste ja noorte eluga seonduv. Omal kohal olid ka vanemate inimeste huvidest kantud teemad, kunstiloo- ming, maailma eri paikade loodus, ajaloosündmused jne.

Eesti filmiamatööride liit korral- dab festivali „Tallinn”, et meie har- rastusfilmihuvilised saaksid regu- laarselt näha eri riikide harrastus- filme. Festivali raames toimub ka Põhjamaade filmifestival.

Filmid tõlgitakse kohapeal eesti keelde sünkroontehnika abil, mida väljastatakse soovijaile dokumendi alusel. Sissepääs tasuta. Täiendav info tel 5592 4240, e-aadress jaak. jarvine@mail.ee.

JAAK JÄRVINE,
Eesti filmiamatööride liidu
juhatuse esimees

Uurimisest võlutud

Mis on uurimine? Kuidas kirjutada uuri- mistööd? Mida materjaliga peale hakata? Kuidas uurimistööd juhendada? Millist nõu saab juhendajalt? Kuidas suhelda uuri- tavaga? Mida uurib kirjanik? Kuidas val- mib uurimistööst kirjandus- või lavateos? Vilde muuseumis Tallinnas kohtusid 9. oktoobril uurijad, uuritavad ja juhenda- jad. Noorte keeleorganisatsiooni sügis- konverentsi teema pakkus huvi ligi 90 eesti gümnaasiumiõpilasele. Muuseumi direktor Kairi Toomet julgustas uurima kirjanikumuuseumide fonde. Kirjaniku isiklikud esemed, postkaardid jm jaga- vad põnevad infot. Janek Kraavi rääkis uurimisest ülikooli õppejõu ja olümpiaa- ditööde hindaja seisukohalt. Ta rõhutas, et uurija tööst peab paistma huvi mater-jali vastu, hingega tehtud töö jääb silma. Raili Nugin andis uurimistöö kirjutami- seks praktilisi nõuandeid, juhtides tähe- lepanu ka sellele, kui oluline on kasutada head ja õiget keelt. Noorkirjanikud Birk Rohelend ja Robert Randma innustasid noori kirjutama: kui on isu kirjutada, tuleb seda teha takistustest ja teiste arva- musest hoolimata, kriitikast pole pääsu niikuinii. Kirjanik on uurija, väga tähe- lepanelik vaatleja. Anti näpunäiteid, kui- das kirjutada bestsellerit, ehitada üles romaani süžee, luua köitvat karakterit. Ja peamine: igal järgneval leheküljel tuleb endalt küsida, kas lugejal on ikka veel huvitav. Tartu filoloogiaüliõpilane Kadi

Soop tutvustas oma artiklit Birki loomin- gust. Päeva lõpetanud Cabaret Rhizome'i etendus „Hädaorg” veenis, et hea uurija suudab ennast väljendada ka sõnadeta.

Eesti noorte keeleorganisatsioon (ENKO) on Eesti noorte vabatahtlik demokraatlik ühendus, mis asutati 2007. aastal ja väärtustab eesti keele õppimist, kasutamist, uurimist ning teisi eesti keele tegevusi. Organisatsiooni tegevuse eesmärgid on innustada noori kasuta- ma eesti keelt, informeerida neid eesti keele tähtsusest, väärtustada eesti keelt kui õppeainet, innustada noorte eesti- keelset loometegevust, korraldada eesti keele teemalisi üritusi, tihendada eesti keelest huvitatud õpilaste omavahelist suhtlemist. ENKO tegevust toetavad ema- keeleõpetajate selts ning haridus- ja tea- dusministeerium.

KAJA SARAPUU,
ENKO tugisik

Aleksis Kivi päev tutvustab soome kultuuri

Juba üheksandat korda pidasid soome keelt õpetavad eesti koolid ühiselt Aleksis Kivi päeva. Tänavu möödus Aleksis Kivi sünnist 150 aastat. Eestis said soome keele õpetajad ja õpilased sel puhul kokku 9. oktoobril Tallinna ühisgümnaasiumis.

Kokkutulnuid tervitas Soome suursaa- dik Jaakko Kalela, ettekande A. Kivi elust ja loomingust pidas Soome instituudi

kultuurisekretär ja TÜG vilistlane Maimu Berg. TÜG õpilaste kontserdile järgne- nud seitsme venna töötubades õpiti soome laule, küpsetati mustikakooki, orienteeruti, valmistati kasetohust karpe ja soome maalikunsti ainelisi kollaaže, lavastati Eino Leino ja muidugi Aleksis Kivi loomingut. Aasta pärast tullakse taas kokku Loo keskkoolis.

ANU MÖTTUS,
Tallinna ühisgümnaasiumi õpetaja

Õpetajate päev Riisipere lasteaias

2. oktoobril tähistas Riisipere lasteae- d õpetajate päeva. Lapsevanemad olid pan- nud üldkoosolekul ajad kirja ja jaga- sid päeva õpetajaid asendada soovijate vahel. Kaasa löi palju isasid, kes tööga ka edukalt hakkama said. Oleme õpetajate päeva pidanud aastaid, kuid isade huvi on senini olnud väike. Meie rühmas oli seekord neli isa, kes ei pidanud paljuks oma vaba aega lastega jagada.

Tänasime isasid ja püüame ka järgmi- sel aastal neis huvi äratada, et nemadki saaksid teada, mida nende põnnid tee- vad, kuidas toime tulevad ja kaaslaste- ga läbi saavad. Suur tänu ka emadele, kes aitasid päeva õnnestumisele kaasa. Kohvilauas saime teada, kui õhinas ja huvitatud nad õpetajate päeva kordami- nekust olid. Aitäh vallavanemale, kes meid tordiga kostitas.

Sel õppeaastal kuulub üks isa ka meie lasteaia hookekogusse. Peagi valmib meie lasteaia turvaväljak ning mõned isad on juba huvi tundnud, kuidas aidata saak- sid.

TERJE LEHTME,
Riisipere lasteaia õpetaja

Tervist edendav kool

Narva Peetri koolis toimus konverents „Tervist edendav kool”, kus kõneldi ter- vist säästvate tehnoloogiate kasutamisest koolis. Osa võttis ligi 30 inimest Jõhvist, Kohtla-Järvelt, Sillamäelt ja Narvast, nende seas nii ravi- kui ka haridusasutus- te esindajad. Narva Peetri kool on Narvas ainus ning Ida-Virumaal kolmas kool, mille tervise arengu instituut nimetas mullu tervist edendavaks kooliks.

Konverentsil jagasid Narva õpetajad oma kogemusi. Linna peaarst Andrei Antonov ja Peetri kooli õpetajad rääki- sid, millist tööd tiitli saamiseks tehti. Narva Peetri kool ühines tervist edenda- vate koolide liikumisega 2002. aastal, mil kooli tervisenõukogus töötati välja kooli- sene projekt „Tervist edendav kool”.

Väga hea tulemuse saime program- miga „Lühinägelikkuse profülaktika 1. klassis”. Meie kool on võitnud kor- duvalt konkurssidel „Suitsuprii klass”, „Ökoloogiliselt puhas kool”, „Oleme alkoholi ja narkootikumide vastu!” jne.

ALEKSANDR OPENKO,
Narva Peetri kooli tervisenõukogu esimees

	Ukraina linn	Eesti Ekspr. lisa Eve Osa Otto Masino	B.Kaburi lasteraamat Toivo Berg Eesliide	Motomees Vaene loom	Osmium Niina Möis Küla Sangastes	...auto Küla Paide vallas	Jagunemis- ...brigaad	Puu Löige, eeskuju	Noor taim Teravili
Vene filmi- režissöör									
Elle Reino Jõgi Euroopas Küsisõna									
Alev Karjalas									
On – saksa k.									
... Ness									
Ölle alge									
Kanada provints									
Siim Kallas									
Tootsi ravikuur ishase vastu									
Helitöö Eino Grön Kaksiktäht									
Saamatu									
Uisk (van)									
									
	Tants								
	Uraan								

TEISTEST LEHTEDEST

HARJU ELU

Harku vallavolikogu eraldas laste- aiakohtade puuduse leevendamiseks reservfondist 600 000 krooni, mis on suunatud munitsipaallastehoiu koh- tade loomiseks. Uue lasteaia rajas OÜ Alasniidu, kellelt vald hoonet renti- ma hakkaks.

93 uut lastehoiu kohta tahab vald luua olemasolevatesse hoonetes- se Tabasalus ja Türisalus. Türisalus sobiks lastehoiuteenuse osutamiseks praegu kasutamata hoone Keila-Joa sanatoorse internaatkooli territoorium- il, Tabasalus saaks lastehoiu rajada endise pioneerilaagri ühte hoones- se. Nendesse ruumidesse lasteaeda teha ei saa, see ei vastaks lasteaia tingimustele, küll aga saaks ruumid korrastada ja leida sinna rentnikud, kes on valmis pakkuma lastehoiu- teenust. Praegu kasutab Harku vallas tasulist lastehoiuteenust 75 last, iga lapse kohta maksab vald 2500 krooni kuus toetust. Kokku kulub toetusele

ligikaudu 2 miljonit krooni aastas. Toetust makstakse sellest olenemata, kas lastehoid asub Harku vallas või mõnes teises omavalitsuses. (13.10)

PÄRNU POSTIMEES

■ Pärnu koolide sihtasutus algatas reedel Pärnu vanalinna põhikooli ja Pühavaimu 19 asuva võimla rekonst- rueerimiseks ja restaureerimiseks projekteerimishanke. Pakkumuste esitamise tähtaeg on 27. oktoober, projekti eeldatav valmimistähtaeg 31. mai. (13.10)

■ Järgmisel kuul avatakse Pärnus uus tantsukool, mis hakkab noorte- le tantsuhuvilistele õpetama hiphop- tantsu ja selle alaliike. Tantsustuudio avab ukсед 1. novembril, 31. oktoob- ril on stuudios avatud uste päev. (13.10)

VALGAMAALANE

Kevadel Tõrvas Männiku tänavale ajutistesse ruumidesse kolinud laste- aia Mömmik pere on oma maja taga- si saanud. Lasteaia Mömmik renovee-

rimine on hea näide sellest, kuidas majanduse jahtumisel on ka head küljed. Linnapea Agu Kabritsa sõnul kardeti esialgu, et ehitushange võib olemasolevast 15 miljonist kroonist veel rohkemgi raha võtta, pakkumi- sed aga jäid kõik 8–14 miljoni kroo- ni sisse. Linna omaosalus projektis oli 2,5 miljonit krooni. Ülejäänud raha tuli üleriigilisest kohaliku oma- valitsuse investeeringutoetuste ehk KOIT-kavast. Tänu langenud hinda- dele saadi lasteaeda osta ka uus sisus- tus, millele kulus pool miljonit. Õue aga rajati mänguväljak, millele kulus kolmveerand miljonit krooni. (10.10)

VÕRUMAA TEATAJA

Mittetulundusühing Lahedad Naised Lahedalt (LNL) kasutab Võru- ja Põlva- maal kahe aasta jooksul ligi 1,9 mil- jonit krooni selleks, et aidata õpi- ja käitumisraskustega noortel ennast ja enesekindlust leida. Projektijuht Helle Kivi sõnul valitakse konkursi kaudu 18 inimest, kes on valmis noori tugisikuna toetama. Mentorid

saavad kolm kuud koolitust ja seejä- rel astub kümme neist ametisse.

Ettevõtmine hõlmab noori vanu- ses 13–16 eluaastat. Nende kaasa- miseks korraldatakse kõikides kahe maakonna koolides arvuti vahendu- sel küsitlus, et selgitada välja noorte õpiraskuste põhjused, nende vajadu- sed ja soovid. Projektiga saab liituda 200 Võru- ja Põlvamaa noort. Neile on kavas korraldada loodusretki ja loovtreeninguid. Plaanis on koostöö tehnikaklubidega jne. Kogu prog- ramm lõpeb suure seikluslaagriga.

LNL-i projekt „Põlva- ja Võrumaa õpi- ja käitumisraskustega noortele suunatud turvaline ja motiveeriv võr- gustikutöö” on Võru- ja Põlvamaalt ainuke, mille tarvis konkursil „Turva- line üldharidus” Euroopa sotsiaal- fondist toetust eraldati. Projekti eestvõtjad valisid sihtrühmaks põhi- koolinoored, sest nende võimalused huvialadega tegelda kipuvad majan- duslanguse tõttu ahenema, õpi- ja käitumisraskustega noortel aga aitab huvitegevus edukas olla. (12.10)

SAMAL TEEMAL: Kulutustepõhise hariduse virtuaalsed ehitised (vt ÕpL nr 36, lk 2)**Tõukefondide toel on kerkinud reaalsed hooned**

Euroopa Liidu tõukefondide toel ehitati siiski reaalseid maju ja mitte õhulosse. Segaduse põhjustas eksitus haridus- ja teadusministeeriumi pressiteates, kus Tallinna tehnikakõrgkooli asemel oli kirjas Tallinna tehnikaülikool.

Ajakirjanikele suunatud infopäeval tutvustasime nii lõppenud toetusperioodi tulemusi kui ka 2007–2013 toimuvat. Infopäeval pidasime ajakohasemaks näidata ajakirjanikele juba uuest perioodist valminud Tallinna tehnikaülikooli raamatukogu, ajakirjanike eksitamine ei ole kellelgi mõttes olnud.

Seega rahastati eelmisest perioodist Tallinna tehnika-kõrgkooli projekti 47 miljoni krooni ja TTÜ Virumaa kolledžit 37 miljoni krooniga.

Uuest perioodist on rahastatud TTÜ raamatukogu rohkem kui 170 miljoni krooniga. Toetust saanud objektid on reaalselt olemas.

Õnnetu eksitus ei muuda olematuks fakti, et perioodil 2004–2006 suunati hariduse edendamiseks üle miljardi krooni ja uuel perioodil suunatakse haridusse ja teadus-esse üle 10 miljardi krooni EL-i toetusi.

Asso Ladva,
HTM-i kommunikatsioonibüroo konsultant

Kuidas saab aidata andekat last?

Anu Mõttus

anu@opleht.ee

Milline õpetaja ei tahaks õpetada andekat last!? Aga kui see laps armastab ise otsustada, mida just parajasti õppida? Või kui ta eelistab üldse mitte välja näidata, et on andekas?

Tartu ülikooli teaduskooli ja Tallinna haridusameti koostöös läbi viidud konverentsil „Talendid tuleviku teenistuses II” 1. ja 2. oktoobril Tallinnas nenditi, et andekus on üsna raskesti defineeritav ja veel raskemini mõõdetav nähtus. Andekus ja hästi õppimine pole alati sama ja isegi kui räägime kitsamalt akadeemiliselt andekatest, ei ole nende otsimine ega leidmine nii kerge, kui võiks arvata.

Kohane hariduspoliitika, hea õpetaja

Riigikogu esimees akadeemik Ene Ergma rõhutas oma ettekandes andekate inimeste rolli ühiskonna arengus. Paraku ei realiseeri kõik oma annet. Kui palju on selles süüd ümbritseval keskkonnal, kodul, koolil, kaaslastel? „Tihti tundub meile, et küll andekad saavad isegi hakkama. Püüame toetada mahajääjaid, ja loomulikult on see õige, aga me võiks mõelda ka sellele, et andekad lapsed ei tunneks ennast koolis halvasti.”

Jah, oleme teinud edusamme. Eestis on hästi arenenud muusika- ja kunstikoolide võrk, nn teadusandekate lastega on juba aastaid suurepäraselt tööd teinud TÜ teaduskool, viimasel ajal on aktiveerunud ka teised kõrgkoolid. Konverentsilgi toodi hulganisti positiivseid näiteid, olgu selleks äsja Saaremaa ühisgümnaasiumi juurde loodud teadus- ja huvikool või ühe või teise kooli konkreetne õpetaja, kes tegeleb teadusandekate lastega, korraldab teaduspäevi jmt. Ometi leiti, et tööd andekatega võiks olla veel palju teadlikum ja süstemaatilisem, et arendamisvõimalus oleks kõigil, sõltumata elukohast või sotsiaalsest taustast.

Lianne Hoogveen on Nijmegeni Radboud' ülikooli andekusuuringute keskuse tegevjuht ning nõustab nii andekaid lapsi, nende õpetajaid kui ka vanemaid.

Muuhulgas pakuti välja idee võtta igas maakonnas tööle inimene, kes koordineeriks tööd andekatega. Näiteks Inglismaa koolides on spetsialistid, kes korraldavad andekusteste ja jälgivad, et iga õpilane areneks maksimaalselt. Ilmselt vajavad andekad lapsed tugiisikuid ka meil. Esimeses järjekorras pole aga vaja isegi raha nende töö tasustamiseks, vaid kompetentseid inimesi, olgu neiks siis spetsiaalse lisaettevalmistuse saanud õpetajad või psühholoogid, kel oleks tahtmist ja oskusi seda tööd teha. TÜ teaduskooli direktori Viire Sepa sõnul on nemad valmis huvilisi selles igati aitama.

Andekas alasooritaja

Konverentsi teisel päeval kõneldi nn andekatest alasooritajatest. Miks paljud andekad õpilased ei saavuta taset, milleks nad on võimelised, ja kuidas õpetaja saaks laste võimetekohasele arengule paremini kaasa aidata, sellest rääkis nii oma kogemuste kui ka kokkutulnute pakutud näidete varal Lianne Hoogveen Nijmegeni ülikooli andekusuuringute keskusest Hollandis. Hariduselt arengupsühholoog, töötab

ta andekusuuringute keskuses 6–16-aastastega, nõustab õpetajaid, sotsiaal-töötajaid ja lapsevanemaid.

Kui võimetekohaselt ei jõua edasi tavalaps, hakkavad õpetajad ja vanemad muretsema. Andeka puhul esialgu enamasti ei märgatagi, et tegemist on alasooritajaga. Laps võib sisuliselt õppima õppimata koolist lihtsalt läbi libiseda. Lianne Hoogveeni sõnul algab nn alasooritus teinekord juba lasteaiast, veel sagedamini aga siis, kui andekas laps on jõudnud kooli. Kui tegelikkus ei vasta tema ootustele, koolis tegeldakse asjadega, mis talle ammu selged ja huvi ei paku, on võimalusi laias laastus kaks: andekad muganduvad ülejäänute taseme ja õpetaja ootustega või hakkavad vastu ja muutuvad tülikateks segajateks. Nii leiabki lõppkokkuvõtteks andekaid nii näiliselt keskpäraste edasijõudjate, õppimis- ja käitumisprobleemidega laste kui ka lausa koolist väljalangejate seast.

Ameerika andekusuurijad George T. Betts ja Maureen Neihart on eristanud kuut andeka õppija tüüpi: iseseisev, edukas, väljakutsuv, pörandalune, õppimis- ja käitumisprobleemidega ning väljalangeja. Just neist lähtus oma nõuannetes ka Lianne Hoogveen. Andekat last saab aidata ikkagi vaid siis, kui on selgitatud välja, millest on tema alasooritus tingitud. Kui esimese tüübi ehk kõrge seesmise motivatsiooniga iseseisva õppija puhul on kooli tugi vajalik eelkõige selleks, et motivatsioon püsiks, siis tihti tuleb soov ja oskus õppida ka andekal õpilasel alles (taas)äratada. Ei tohi unustada, et lisaks talle huvi pakkuvatele ülesannetele on andekagi lapse jaoks äärmiselt oluline kaaslaste arvamus, see, et oma andekuse väljanäitamine ja hästi õppimine oleks sõprade poolt aktsepteeritud.

Lianne Hoogveeni arvates ei maksa halvaks pidada ka andekate klasse või koole. „Teinekord kardetakse, et nii isoleeritakse laps tavaühiskonnast, luuakse talle justkui tehistingimused. Nii väites hindame kahtlemata kooli mõju üle – laps ei veeda seal ju 24 tundi ööpäevas.”

Erahuvikoole ähvardab sulgemine

25. juunil 2009 võeti Tallinna linnavolikogus vastu otsus tunnistada kehtetuks 27. jaanuari 2005. a määrus nr 1 „Erahuvialakoolide toetamise kord” ja kaotati seni kehtinud pearahasüsteem.

Arvestades, et seni stabiilselt toimunud pearahasüsteem eksisteerib edasi ja täiustub aja jooksul, on erahuvikoolid teinud investeringuid, ehitanud üles koolid ja õppesüsteemid, leidnud kindla õppijate võrgu ja stabiilse järelkasvu. Nüüd seisame silmitsi küsimusega, kas olla või mitte olla.

Kui meie tallinlastena laseme kaotada erahuvikoolid, siis

- ca 4000 last pealinnas kaotavad endale sobiva arenemiskeskonna;
 - töökoha kaotab ligikaudu 200 erahuvikoolide töötajat;
 - kasvab töötute hulk pealinnas ja maksumaksjaid jääb veelgi vähemaks;
 - pealinna eeskujul on ohustatud kõikide Eesti erahuvikoolide tegevus ja huvihariduse jätkusuutlikkus.
- Erahuvikoolide töötajate, õpilaste ja lapsevanemate ühine seisukoht on,

et Tallinna linnavalitsus peab suhtuma võrdselt kõikidesse linna lastesse ja taastama Tallinna erahuvikoolide pearaha.

Algatasime allkirjade kogumise, kus kutsume inimesi toetama erahuvikoolide pearaha taastamist.

Huvikoole saab toetada aadressil <http://huviharidus.lkkk.ee/>

KRISTIAN KURM,
Eesti tantsuagentuuri tantsukool

Pöördumise tervikteksti vaata
www.opleht.ee

MINISTEERIUMIS

● 12. oktoobril osales haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas riigikogu kultuurikomisjoni istungil, kus arutati hariduslike erivajadustega laste teemat ning põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõuga seonduvaid küsimusi. Seejärel vastas minister riigikogu liikmete arupärimisele.

● 12. ja 13. oktoobril viibisid noorte ja välissuhete aseksantsler Madis Lepajõe, kõrgharidusosakonna juhataja Jaan Kõrgesaar ning välissuhete talituse peaekspert Tatjana Kiilo Moskvast läbirääkimistel Venemaa haridus- ja teadusministeeriumi esindajatega. Päevakorras oli akadeemilise mobiilsuse korraldamine kahe riigi vahel ja sellesisulise protokollisõlmimine.

● 13. oktoobril osales minister Tõnis Lukas riigikogu infotunnis.

● 15. oktoobril viibis minister Tõnis Lukas Rootsis Umeås Euroopa Liidu mitteametlikul konkurentsivõime nõukogu kahepäevasel kohtumisel. Peateema oli Euroopa teadusruumi poliitilise juhtimise parandamine. Samuti arutati rahvusvahelise termotuumakaatse reaktori (ITER) rahastamisega seotud küsimusi.

● 15. oktoobril toimus Tartus Dorpati konverentsikeskuses Bologna protsessile keskenduv konverents „Eesti Euroopa kõrgharidusruumis – kuidas edasi?”. Ürituse korraldasid haridus- ja teadusministeerium, SA Archimedes ning Eesti Infotehnoloogia SA.

Sisehindamise õpingutega alustab 30 meeskonda

14. oktoobril algas sisehindamiskoolitus õppeasutuste meeskondadele. Kokku osaleb kolmkümmend kolmeliikmelist töörühma üle Eesti. Aasta jooksul (oktoober 2009 – november 2010) jagatakse koolijuhtidele, õpetajatele, kohalike omavalitsuste haridusspetsialistidele teadmisi ning oskusi oma asutuse sisehindamissüsteemi kujundamiseks ja arendamiseks.

Igas koolitatavas meeskonnas on kaks õppeasutuse esindajat ning üks koolipidaja esindaja; osalevad nii põhikoolid, gümnaasiumid kui ka koolieelsed lasteasutused. Koolituse käigus antakse ülevaade sise- ja välis- hindamise õiguslikest alustest, eesmärkidest ja meetoditest; tutvustatakse hindamismudelitel põhimõtteid ja juhtimisteooriaid; arendatakse meeskonnatöö oskusi; õpetatakse, kuidas rakendada sisehindamise tulemusi õpilase arengu toetamisel jpm.

Oskuslikult läbi viidud sisehindamine mõjutab otseselt õppeasutuse

juhtimist ning seeläbi ka õpetuse kvaliteeti; samuti annab sisehindamine ülevaate kooli tugevatest ja nõrkadest külgedest ning on oluline tagasiside nii õpetajale kui lapsevanemale. Koolitus lõpebki iga meeskonna jaoks praktilise tulemusega: ühiselt korraldatakse oma kooli sisehindamine ning koostatakse sisehindamise aruanne.

Õppeasutuste meeskondade sisehindamiskoolitusi korraldab riiklik eksami- ja kvalifikatsioonikeskus ÕKVA programmi („Õppe kvaliteedi parandamine õppeasutustes sise- ja õpitulemuste välis- hindamissüsteemi ning seadusloome arendamise kaudu”) raames. Programmi elluviimist toetavad Eesti riik ja Euroopa sotsiaalfond.

Esimesed sisehindamise koolituspäevad toimuvad Tallinna teeninduskoolis, osalevad meeskonnad valiti välja kevadel toimunud konkursil 89 taotleja seast.

MADLI LEIKOP,
eksamikeskuse infojuht

Algas Eesti-Hiina noortevahetus

Eesti haridus- ja teadusministeeriumi ning Hiina haridusministeeriumi vahelise koostööprogrammi raames algas 12. oktoobril Eesti-Hiina noortevahetus, mille eesmärgid on kultuuridevaheline õppimine ja noorte koostöö edendamine. Noortevahetusel osalevad viis Hiina üliõpilast ja dekaani asetäitja Pekingi välisõpingute ülikoolist. Eestist osalevad seitse noort valiti välja konkursi käigus.

Noortevahetuse jooksul külastavad hiina noored vabaõhmuuseumi, käivad riigikogus ja huvikeskuses Kullo, annavad koolitunni Miina Härma gümnaasiumis, osalevad maailmahariduse ja loovkirjutamise õpitöös, kohtuvad Hiina suursaadikuga Eestis ning Eesti noortega Tallinna tudengimajas.

Narva lasteülikool Tallinnas

Tartu ülikooli Narva kolledži lasteülikool laieneb lisaks Tartule ka Tallinnasse. Loengud toimuvad koolivaheajal 26. ja 27. oktoobril Tallinnas Püha- vaimu 6.

Lektoriteks on Tallinna ülikooli rektor Rein Raud, riigikogu liige ja kultuuripsühholoogia professor Peeter Tulviste, EELK usuteaduste instituudi rektor Rander Tasmuth ja TÜ Euroopa kolledži direktor Kristiina Tõnnison.

Lasteülikooli ootame Tallinna kandi lapsi vanuses 8–12 aastat. Kuna kohtade arv on piiratud, tuleb eelnevalt registreeruda www.narva.ut.ee/ lasteylikool. Narva loengutesse on juba praegu ennast kirja pannud üle saja lapse – suure numbri taga peitub kogemus, et tegemist on põneva ettevõtmisega.

Varasematel aastatel on tuntud inimestest lasteülikoolis loenguid pidanud näiteks Ene Ergma, Alar Karis, Birute Klaas, Anzori Barkalaja, Aivar Kriiska, Jaak Aaviksoo, Indrek Tarand, Sulev Mäeltsemees, Jaak Kikas. Tänavu lisanduvad loetellu Hardo Aasmäe, Signe Kivi, Peep Lasmann, Arno Almann, Juku-Kalle Raid.

Eesti esimene lasteülikool avati 2007. aastal. Narva kolledži noorimale sihtgrupile suunatud avalike ürituste sarja idee tõi kolledži direktor Katri Raik kaasa Saksamaalt. Lasteülikooli toetab jätkuvalt hasartmängumaksu nõukogu ning 2008. a pälvis algatus Eesti teaduse populariseerimise auhindade jagamisel teise preemia.

AET KIISLA,
Narva lasteülikooli projektijuht

Eesti ajalooõpetajate selts andis esmakordselt elutööpreemia

Eesti ajalooõpetajate selts peab oluliseks tunnustada õpetajaid ja oma ala spetsialiste, kes on aktiivselt tegevenud ajaloo ja ühiskonnaõpetuse vallas. Selleks on selts hakanud välja andma elutööpreemiat. Preemia eesmärk on väärtustada haridust ja pedagoogilist tegevust. Esimesena sai ajalooõpetajate seltsi elu-

tööpreemia Tallinna 32. keskkooli õpetaja Naima Kitsner. Preemia anti üle seltsi aastakoosolekul 10. oktoobril Tallinnas Maarjamäe lossis.

Elutööpreemia saaja valis välja nõukogu, kuhu kuuluvad EAS-i, haridus- ja teadusministeeriumi, Eesti ajaloomuuseumi, Eesti Rahva Muuseumi, rahvusarhiivi, Tartu ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituudi, Tallinna ülikooli ajaloo instituudi ja Eesti kirjastuste liidu esindajad.

MARE OJA
EAS-i juhatuse liige

Eesti Emakeeleõpetajate Selts

kutsus kõiki eesti keele ja kirjanduse õpetajaid

sügiskoolitusele-konverentsile „Tulevikku vaatav eesti keele õpetus“

6. ja 7. novembril Tallinnas Eesti Draamateatris.

Algas 6. novembril kell 12. Õhtul etendus „Hiilgav“. Seltsi liikmetele kell 17 EES-i 20. sünnipäeva pidulik tähistamine. Koolitustasu 600 krooni. Teatripileti hind 191 krooni.

REGISTREERIMINE JA INFO EES-i kodulehel www.eeselts.ee.

Õppenõustamissüsteemi arendamine

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus

kuulutab välja programmi

„Õppenõustamissüsteemi arendamine“ raames

lihtsustatud menetlusega hanke

„Ekspertide leidmine“

Hanke eesmärk on ESF-i programmi „Õppenõustamissüsteemi arendamine“ ekspertide kogu liikmete leidmine.

Ekspertide kogu on viieliikmeline.

Ekspertide kogu põhiülesanne on nõustada programmi rakendajat tegevuste elluviimisel.

Ekspertide kogu tööd koordineerib hankija.

Ekspertide kogu moodustatakse perioodiks november 2009 – juuni 2011.

Programm „Õppenõustamissüsteemi arendamine“ on loodud „Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007–2013“ ja sellest tuleneva „Inimressursi arendamise rakenduskava“ alusel prioriteetse suuna „Elukestev õpe“ meetme „Teavitamis- ja nõustamissüsteemi arendamine“ rakendamiseks. Programmi rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondist.

Osalemise info on Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse koduleheküljel <http://www.ekk.edu.ee/uldinfo/avalik-teave/programmide-hanked>

Programmdokumentidega saab tutvuda aadressil <http://www.ekk.edu.ee/programmid/programm-oppenoustamise-susteemi-arendamine>

Pakkumus esitada kirjalikult hiljemalt 23. oktoobril 2009 kell 15.00 digitaalselt allkirjastatuna e-postile [Birgit.Vilippus@ekk.edu.ee](mailto:birgit.vilippus@ekk.edu.ee) või hankija aadressil

Birgit Vilippus
hankespetsialist
Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
Üldosakond
Lõotsa 4
11415 Tallinn

Täiendav info: Birgit Vilippus; tel 735 0536, birgit.vilippus@ekk.edu.ee või Ada Lumiste, tel 735 0619, ada.lumiste@ekk.edu.ee

eksamikeskus

TARTU ÜLIKOOL

Lahtiste uste päevad 26. ja 27. oktoobril!

Esimesel päeval on võimalik tutvuda loodus- ja täppisteaduste ning meditsiiniga, teisel päeval sotsiaal- ja humanitaarteadustega. Täpsem info www.ut.ee/lup.

Lahtiste uste päevad TÜ õppeasutustes:

- Narva kolledžis
28. oktoobril kell 12 Narvas Kere 14
- Viljandi kultuuriakadeemias
26.–30. oktoobril Viljandis Posti 1
- Euroopa kolledžis
26. ja 27. oktoobril kell 10–18 Tartus Lossi 3–305
- Türi kolledžis
28. oktoobril kell 13.30 Türi Viljandi mnt 13b
- Pärnu kolledžis
29. oktoobril kell 13.00 Pärnus Ringi 35

TULE ÜLIKOOLI!

Kiviõli Linnavalitsus kuulutab välja avaliku konkursi

Kiviõli Vene Gümnaasiumi DIREKTORI

vaba ametikoha täitmiseks.

Nõuded kandidaadile:

- 1) pedagoogiline kõrgharidus ja vähemalt kolmeaastane pedagoogilise töö staaž ning läbitud 240-tunnine juhtimiskoolitus või muu kõrgharidus ja vähemalt viieaastane pedagoogilise töö staaž, omades vähemalt pedagoogi ametijärku, ning läbitud 240-tunnine juhtimiskoolitus või kõrgharidus ja vähemalt kolmeaastane samaväärse organisatsiooni juhtimise kogemus ning läbitud vähemalt 240-tunnine pedagoogikakursus ja 160-tunnine koolijuhtimiskoolitus,
- 2) majandusalased üldteadmised ning oskus korraldada asutuse tööd,
- 3) kõrgtasemel eesti keele oskus kõnes ja kirjas.

Kandidaadi esitatavad dokumendid:

- a) kirjalik avaldus,
- b) elulookirjeldus, sh töö- või teenistuskäik,
- c) direktori ametikohale esitatud kvalifikatsiooninõuetele vastavust tõendavate dokumentide koopiad,
- d) essee kooli arenguvõimaluste kohta,
- e) konkursil osaleja soovil muud tema poolt oluliseks peetavad dokumendid.

Lisainformatsioon:

- tööleasumine alates 01.11.2009 a,
- kooli koduleheküljel www.kvg.ee,
- asukoht – Kiviõli Vene Gümnaasium, Pargi 9, Kiviõli linn.

Avaldus koos nõutavate dokumentidega esitada kinnises ümbrikus hiljemalt 26. oktoobriks märgusõnaga „konkurss“ aadressil Kiviõli Linnavalitsus, Keskpuiestee 20, 43199 KIVIÕLI.

Info telefonil 332 1320, 332 1333.

LASTEIAIA- JA
KLASSIÕPETAJATE
INFOPÄEV **MUSEUM**
MUSEUMIS MIIA-MILLA-MANDA
29. OKTOOBRIKELL 10.00
KOUDULA 21C, TALLINN
OSAVÖTT TASUTA!
REGISTREERIMINE TEL 601 7057
mmmm@linnamuseum.ee

TEATED JA REKLAAM
Õpetajate Lehes
artikkel@opleht.ee

Haridustöötajate täiendkoolitus

Kui tahad olla oma töös veel edukam, õpime koos ja teineteiselt. Rocca al Mare Seminar pakub Sulle võimalust osaleda kogemuskoolitusel

Õpetaja ja õpilase koostöö väärtustel põhinevas koolis

29.-30. oktoober, 13.-14. november, 4.-5. detsember (Esna mõis)

Teemad:

Klassiruumi orkestratsioon kui klassi diskursust haarav meetod; kooli väärtused ja sümbolika väärtuskasvatuse kontekstis, õpetaja isiksus ja ametioskused, enesehinnang ja koostöö, kool ja vaimus

Rocca al Mare Seminar, Vabaõhumuuseumi tee 8, Tallinn
www.ramseminar.ee, seminar@ramseminar.ee, tel 522 0099, 650 7800

WEBWARE

Eesti Koolide Infosüsteemi (EKIS) aluseks olev baastarkvara **Webdesktop valiti hiljuti Eesti parimaks dokumendihalduse tarkvaraks** (RIA uuring 2009 a suvel). EKIS pakub enamuse Webdesktopi võimalustest ning omab lisaks dokumendihaldusele personalitöö, ajaplaneerimise, intraneti, varahalduse, inventarihalduse, raamatukogu jt mooduleid. EKIS võimaldab koolidel täita Avaliku Teabe Seaduse nõudeid sh avalikustada dokumendiregistreid oma kodulehel.

Webware OÜ pakub järgmisi teenuseid:

- EKIS koolitused juhtkonnale, sekretäridele ning kasutajatele 700 kr/tund
- EKIS juurutamise ja häälestamise konsultatsioonid 700 kr/tund
- DVK juurutamise konsultatsioonid 700 kr/tund
- EKIS kasutajatugi 490 kr/kuu

Hindadele lisandub käibemaks.

Webware OÜ • tel 659 7000 • info@webware.ee • www.webware.ee

EESTI KÄSITÖÖ- JA KODUNDUSÕPETAJATE SELTS "AITA" JUUBELIKONVERENTS

Mustri jälg ajas

30. oktoobril 2009

Tartu Keslinna Kool, Miina Härma Gümnaasium, Eesti Rahva Muuseum

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Üldhariduse pedagoogide
kvalifikatsiooni tõstmine 2008-2014

MTÜ Läänemaa Õppenõustamiskeskus

korraldab lihtsustatud menetlusega hanke

ESF-i programmi „Õppenõustamissüsteemi arendamine” raames

KOORDINAATORI

ametikohale.

Avaldus, mis sisaldab pakkumust, ning CV esitada

2. novembriks hankija aadressil Posti 23, 90504 Haapsalu või digiallkirjastatuna e-aadressil laanemaa.noustamiskeskus@hotmail.ee.

Täpsem teave koduleheküljel www.lonk.ee.

ARCHIMEDES
sihtasutus

Haridus- ja Teadusministeerium

2009. aasta noorte leiutajate konkurss „Hoiame kokku”

Osale ja võida väarikaid auhindu!

Tähtaeg: **30. oktoober 2009.**

Auhinnafond: **150 000 krooni**, pärjatud saavad parimad õpilased, juhendajad ja koolid.

Teema: **„Hoiame kokku”.**

Osalejad: **kõik leiutamishuvilised 1.–12. klassini.**

Selle aasta noorte leiutajate konkursi teema on „Hoiame kokku”. Lase fantaasial lennata ja mõtle välja, kuidas saaksid midagi kokku hoida (näiteks elektrit, vett, aega) või kellegagi kokku hoida. Samuti on oodatud kõik ideed, kuidas hoida mingeid asju laiali pudenemast, näiteks joogikõrsi, pliitaseid või kirjaklambreid.

Kingitused parimatele leiutajatele on väarikad, sest kokku jagame auhindu 150 000 krooni eest, sh parimatele koolidele ja juhendajatele.

- Konkursitöö peab lahendama Sinu jaoks olulise probleemi. Tähtis ei ole välja-pakutava leiutise keerukus, vaid selle uudsus, vanematel osalejatel ka teostatavus.
- Sa võid esitada kuni kolm tööd.
- Konkursitöö võid esitada kas üksi või kuni viieliikmelise meeskonnaga.
- Konkursile võid esitada ka teistel võistlustel osalenud töid, kuid töö peab olema valminud viimase aasta jooksul.
- Konkurs toimub kolmes vanuserühmas: 1.–4. klass, 5.–9. klass ja 10.–12. klass.

Nõuded tööle

- 1.–4. klassi õpilastelt ootame konkursile joonistusi koos kirjeldustega, kuidas õpilase leiutis aitab kokku hoida.
- 5.–9. klassi õpilastelt ootame konkursile joonistusi või jooniseid koos kirjeldusega, kellele leiutis on mõeldud ja kuidas see töötab.
- 10.–12. klassi õpilastelt ootame jooniseid koos detailse kirjeldusega, kuidas leiutis töötab ja kellele see mõeldud on. Leiutis peab olema teostatav ja sel peab olema praktiline väljund.
- Konkursitööd tuleb pealkirjastada.
- Kõigile konkursitöödele tuleb märkida osaleja ees- ja perekonnanimi, e-aadress, telefon, klass, kool, kooli aadress, ema või isa nimi ja e-aadress.

Tööde esitamine

- Konkursi tähtaeg on **30. oktoober 2009.**
- Tööd tuleb esitada aadressil Noorte leiutajate konkurss, sihtasutus Archimedes, Väike-Turu 8, 51013 Tartu. Töid võib esitada ka e-aadressil leiutaja@archimedes.ee.
- Konkursitööd tuleb registreerida veebiaadressil www.archimedes.ee/leiutaja.

TÄPSEM TEAVE KONKURSITINGIMUSTE, HINDAMISE JMS KOHTA AADRESSILT

www.archimedes.ee/leiutaja.

KONTAKT JA LISAINFO:

Maarja Ülper, SA Archimedese projektijuht
maarja.ylper@gmail.com, leiutaja@archimedes.ee, 525 7906.

VÕRUMAA
KUTSEHARIDUSKESKUS

Võrumaa Kutsehariduskeskus

kuulutab välja avaliku konkursi

HUVIJUHI leidmiseks.

Kandideerijatel esitada kirjalik avaldus, CV, haridust tõendavate dokumentide koopiad, isikut tõendava dokumendi koopia.

Täpsem info telefonil 785 0803 (õppedirektor).

Dokumendid esitada **30.10** aadressil
Võrumaa Kutsehariduskeskus, Väimela, 65566 Võru maakond.

TEADAANNE

- Apones Finance OÜ aitab äriühingute asutamisel, pakub raamatupidamisteenust äriühingutele, MTÜ-dele, FIE-dele ja korteriühistutele ning aitab personaliga seotud dokumentide osas. Kontakt: e-aadress finance@apones.ee, tel +372 509 7935.

Algab kaheksas „Suitsuprii klassi” võistlus

Täna algab juba kaheksas „Suitsuprii klassi” võistlus, kus oodatakse üle Eesti osalema kõiki tervisest lugu pidavaid 4.–12. klassi õpilasi.

Suitsuprii klassi võistlus on terve arengu instituudi (TAI) korraldatav programm, mille peamised eesmärgid on ennetada või edasi lükata suitsetamise ja suitsuvabade tubakatoodete tarbimise alustamist laste ja noorte seas, motiveerida tubakat tarbivaid õpilasi sellest loobuma ning toetada tubakavaba eluviisi.

Võistlusel osalevad klassid koos klassijuhatajaga otsustavad olla tubakavabad vähemalt kuus kuud. Lisaks suitsetamisele ei tohi tarbida ka muid suitsuvabasid tubakatooteid ega tõmmata vesipiipu. Klass kinnitab soovi olla suitsuprii lepinguga, mis ühiselt allkirjastatakse. Lepingu täitmist kontrollivad õpilased ja õpetaja ise.

Konkurss kestab 12. aprillini 2010. Kõikide edukalt lõpetanud klasside vahel loosib TAI välja viisteist 5000-kroonist auhinda.

Suitsuprii klassi võistlusega on seotud 18 Euroopa riiki. Võistlus sai alguse 1989. aastal Soomes. Eestis korraldati konkurss esimest korda 2001. aastal. Kuna suitsetama hakatakse üha nooremas eas, osalevad 2007. aastast võistlusel ka 4. klassid.

2008/2009. õppeaasta konkursi lõpetas Eestis edukalt kokku 570 klassi ehk 10 606 õpilast (77,7% osalenud klassidest). Võistlust alustas 734 klassi kokku 13 842 õpilasega. Osalenud kooli oli 188. Edukalt lõpetanud klasside keskmine protsent üle Euroopa oli 63,8. Edukaimad olid Island, kus osalenud 324 klassist lõpetas edukalt 93,2%, ja Itaalia, kus see näitaja oli 84,6%. Soomes osales eelmisel aastal konkursil 1356 klassi, edukalt lõpetas 40,3%. Näiteks Saksamaal oli edukalt lõpetanud klasside protsent 64,4, Prantsusmaal 44,7 ja Hollandis 36,5.

2007. aastal Eesti koolide 7.–9. klassi õpilaste seas korraldatud uuring „Global Youth Tobacco Survey” näitab, et kolmandik (34,4%) küsitletud õpilastest kasutab tubakatooteid. 2003. aastal, kui eelmine sarnane uuring läbi viidi, kasutas tubakatooteid 33,2% õpilastest. Sama uuring ütleb, et Eestis on 35% noortest proovinud suitsetada enne 10. eluaastat.

Konkursil osalemiseks vajalikud dokumendid leiab veebilehelt www.terviseinfo.ee rubriigi „Võistlused” alt. Lisainfo tel 659 3906, 5302 2737 või maris.jakobson@tai.ee.

Maris Jakobson,

TAI avalike suhete nõunik

Vojvodina – maisipõllud, päike ja 27 rahvust

Ago Gaškov,
ajakirjanik

Vojvodina on Serbia viimane autonoomne piirkond, mis erinevalt Kosovost ei taotle iseseisvust, kui vähesed radikaalid välja arvata. Seetõttu on tegemist Lääne-Balkani haruldusega – suhteliselt rahuliku maaga.

Vojvodina on praegu küll osa Serbiast, kuid kuni 1918. aastani kuulus Ungari koosseisu. Seetõttu erineb see piirkond ülejäänud Serbiast märgatavalt nii kultuuri kui ka rahvusliku koosseisu poolest. Serblaste osakaal on 1946. aastast, mil Josip Broz Tito režiim hakkas inimesi Jugoslaavia vaesest lõunaosast tööstuspiirkonda ümber asustama, kasvanud. Praegu elab kahe miljoni elanikuga piirkonnas 1,3 miljonit serblast. Suurimat vähemusrahvust, ungarlasi, on üle 290 000, slovake aga juba kõigest umbes 57 000. Kokku elab Vojvodinas 27 rahvust.

Slobodan Miloševići režiimi ajal oli rahvusvähemuste kultuuri arendamine võimatu. Nüüd on Serbia aga paljuski muutunud. Rahvusvähemustel on oma kultuuriinstituudid. „Vojvodina jaoks on vähemusrahvused omalaadne kaubamärk. Igal rahval on oma eripära. See on omalaadne aare ja kultuuriinstituutide ülesanne on need aarded särama lüüa ja rahva ette tuua,” ütles Ruteeni kultuuriinstituudi direktor Miroslav Keveždi. Ruteenlasi elab Vojvodinas umbes Eesti keskmise maakonnakeskuse jagu, üle 16 000. Osa Karpaatidest pärit rahvast peab oma kunagiseks kodumaaks Ukrainat, osa aga mitte.

Igal rahval on oma keel

Rahvad on Vojvodinas segunenud eri põhjustel. Slovakiid näiteks põgenesid kodumaalt usulise represseerimise tõttu. Slovakiid on luterlased ja 19. sajandi alguspooleni oli luterlus Austria-Ungari keisririigis keelatud. Vojvodinas slovake usu pärast taga ei kiusatud.

Vojvodina keskuses Novi Sadis on tänavad varahommikuni rahvarohked. Kümned kohvikud ja klubid on rahvast täis. Aeg, mil endise Jugoslaavia sõjad ka Vojvodinat riivasid, on möödas. Kümme aastat tagasi pommitas NATO õhuvägi puruks Doonau sillad ja Vojvodina telekeskuse. Novi Sadi ja Belgradi pommitamisega sundis Põhja-Atlandi Liit Slobodan Miloševići režiimi lõpetama sõda Kosovos ning Bosnias ja Hertsegoviinas. Ühe silla juures on tagasihoidlik must mälestuskivi kahesajale pommitamisel surma saanud inimesele.

NATO ei ole Novi Sadis ega mujal Serbias soositud, Euroopa Liit aga küll. Ebapopulaarne on ka Suur-Serbia idee, mis Miloševićile sõdade vallapästmise ajendi andis. Vojvodina on aastasadu olnud mitmekultuuriline maa, praegu saavad 27 rahvust teineteise kõrval hästi hakkama. Balkani sõdade ainsad jäljed Vojvodinas ongi seotud NATO pommirünnakutega.

Vojvodina telekeskuses tehakse saateid üheksas keeles, nende seas nii

Slovaki lapsed kakskeelses lasteaias Serbias.

AGO GAŠKOV foto

serbia kui ka horvaadi keeles. Eestis arvatakse, et serblased ja horvaadid räägivad üht ja sama – serbohorvaadi keelt. Nii serblased kui ka horvaadid saavad selle peale pahaseks. „Need on kaks eri keelt, kummalgi rahval on oma keel ja ajalugu,” on mõlema rahva esindajad üksmeelel.

Horvaadi kultuuriinstituudi üks juhtidest Katarina Čeliković ütles, et keel on katoliku kiriku kõrval üks olulisemaid horvaadi identiteedi märke. Horvaadid kasutavad ladina tähestikku, serblased ajalooliselt kirillitsat. Arvutiaeg paneb aga serblasi kirillitsast loobuma ja ladina tähestikule üle minema.

Üks tuttav Sloveenia ajakirjanik ütles otse välja – termin serbohorvaadi keel oli Josip Broz Tito aegse integratsioonipoliitika produkt. Sama lugu on bosnia keelele. Ka bosnialased räägivad enam-vähem sama keelt kui serblased ja horvaadid, kuid kinnitavad, et see on bosnia keel. Nüüd, kui Horvaatia, Serbia ning Bosnia ja Hertsegoviina on iseseisvad riigid, hakkavad tekkima väikesed keelelised erisused. Uued sõnad kõlavad igas keeles omamoodi.

Suur sõda ja lihtsalt huligaansus

Sadakonna kilomeetri kaugusel Vojvodinast on Vukovar – linn, kus 1991. a algas serblaste sõda horvaatide vastu. Horvaatia ja Serbia praegusel piiril asuv linn sai Balkani sõdade sümboliks. Serblased asutasid Horvaatiasse Krajina serblaste vabariigi, mille keskus oli suures raudteesõlmes Kninis. See linn on küll Vojvodinast kaugel, kuid serblaste tunnustamata riikliku moodustise lühike ajalugu riivab ka Vojvodinat. Ükski välisriik Krajina serblaste vabariiki ei tunnustanud. Horvaadid sõdisid oma riigi tervik-

likkuse eest, kasutades mõnikord aga samu jõhkraid meetodeid kui serblased oma suurriiklikku ideed teostades.

Knini linn puhastati sõja lõpus serblastest ühe ööga. Kümned tuhanded inimesed sunniti oma kodunt lahkuma. Omaaegne Euroopa Liidu eriesindaja Carl Bildt nimetas Horvaatia iseseisvussõja lõppu Balkani efektiivseimaks etniliseks puhastuseks. Seega ei saa öelda, et Balkani viimases sõjas olid pahade poiste rollis vaid serblased. Veresüü on ka teistel Lääne-Balkani rahvastel.

Seega on karm sõda olnud rahuliku Vojvodinale väga lähedal, ka seeläbi, et Serbia võimud saatsid Vojvodina mehi Horvaatiasse Suur-Serbia ideed ellu viima. Vukovar purustati 1991. a peaaegu täielikult. Vukovari lahingut on peetud suurimaks Euroopas pärast Teist maailmasõda. Jugoslaavia rahvaarmee sõdurid tapsid 264 inimest, pannes sellega aluse Lääne-Balkani sõdade massimõrvadele ja genotsiidile. 4000 inimest pandi koonduslaagrisse, kust nad hiljem Sremska Mitrovica vanglasse viidi. Sremska Mitrovica on Vojvodinas. 200 vangi tapeti ning 61 jäi teadmata kadunuks. Praeguseks on enamiku sõjakurjategijate üle mõistetud kohut nii Serbias kui ka Haagis.

Septembris avaldas horvaadikeelne ajaleht Hrvatska Rijec loo sellest, kuidas Vojvodinas lõhuti Martin Lutheri ausammas. Religioosseks konfliktiks seda aga ei peeta, arvatakse, et tegemist on huligaansusega. Huligaansusega põhjendatakse ka viimaste aastate rahvuskonflikte. „Need tekivad sellepärast, et noored on keevaverelised,” ütles filosoofiatudeng Miroslav. Ka ungarikeelse linna Mali Idosi linna pea Robert Csore tõesed, et kui serblane ja ungarlane kaklema lähevad, on tavaliselt tegemist lihtsalt noortevahe-

lise tüliga. Vojvodina ungarikeelsete erakondade juhid on aga rahvuskonfliktidele viidanud ning inimõiguste organisatsioonid ja Europarlament on nende kohta 2005. aastal ka kriitilisi arvamusi avaldanud. Siiski on rahvuskonfliktide osakaal väike.

„Ma loodan väga, et viimasest kodusõjast on õppust võetud ja nii koledad asjad enam ei kordu,” ütles Vojvodina suurima ajalehe Dnevnik ajakirjanik Alexander Grubeš.

Kellel on Serbias hea elada?

Robert Csore sõnul on aga ungarlastel Serbias praegu parem elada kui Slovakkias või Rumeenias. „Meil on õigus kasutada oma keelt ja kirjutada nimesid nii, nagu ungari keeles seda tehakse. Teistes riikides on ungarlastel sellega probleeme olnud,” ütles Csore, kelle nimi on ka serbiakeelsel visiitkaardil kirjutatud ungaripeaselt – Csore Robert.

Kui Miloševići hea sõnaga ei meenutata, siis 44 aastat Jugoslaavia sotsialistlikku vabariiki juhtinud Josip Broz Tito ajast kõneldakse enamasti nostalgiaga. Jugoslaavia oli siis rikas kui praegu, marssal Tito hoidis rahvuspinged vaos, kuid oskas jagada autonoomiat ja erinevalt omaaegsest Nõukogude Liidust olid Jugoslaavia piirid lahti, viisata sai sõita isegi USA-sse. Senini kannavad külade peatänavad marssal Tito nime.

Vojvodina on tasane ja rikas maa. Korras maanteed kõrval laiuvad maisi-, kõrvitsa- ja tomatipõllud, tehakse häid veine ja üllatavalt maitavat rakija't – ploomi-, õuna-, pirni-, aprikoosi- või mooruspuubrändit. Elu on odav, aga tööpuudus suur.

Reis sai teoks tänu Avatud Eesti Fondi toetusele.

Oma keel on hea, serbia keel veel parem

Kisač on väike küla paarikümne kilomeetri kaugusel Novi Sadist. Peatänava ääres on tavalised kahekordsed majad, külapood on nagu külapood ikka. Kõik vajalik karastusjookidest kõõgiviljadeni mahub väikesse ruumi ära ja superhüpermarketite hullus pole seda paika veel vallutanud.

Külas liigub enam-vähem sama palju traktoreid kui autosid ja maisitõlvikuid on kõikjal – nii hoidlates kui ka traktorikärudel.

Küla uhkus on kakskeelne lasteaed, kus slovaki lapsed juba söimeast serbia keelt õpivad. Meie näeme laulutundi, kus kohalikkude rahvalaulu lauldakse vaheldumisi serbia ja slovaki keeles. Kuigi Serbias saab praegu arendada omakeelset kultuuri, peab serbia keel selge olema.

Kevadel käis Eestis rühm Vojvodina ajakirjanikke, kes koju jõudes olid Eesti rahvuspoliitikast nii aru saanud, et meil rõhutakse vähemusrahvusi, eelkõige vene-lasi. Miks neil selline arvamus tekkis, jäi arusaamatuks. Küll aga olid nad seisukohal, et selle riigi keelt, kus elatakse, tuleb osata.

Seega jäid nad nõusse sellega, et Eestis elav mitte-eestlane peab eesti keelt oskama. Serbias on see iseenesestmõistetavam kui Eestis, kus võidakse vallandada riigikeelt rääkiv arst või algatada distsiplinaarjuurdus politseidispetšeri üle, kes umbvenekeelse taksojuhiga eesti keelt räägib. Võib-olla oli Vojvodina ajakirjanik Gyula Mirnichil õigus, kui ta ütles Postimehele, et Eesti mõjub liiga rahvusliku ja suletuna, kuigi vaatenurk oli vale.

Eesti ametlik keelepoliitika on liiga vene keele keskseks muutunud. Vojvodinas tunnetatakse eri rahvuste olemasolu, kuid inimesed võtavad seda normaalse nähtusena.

„Mul on sõpru paljude siinsete rahvaste seas ja me ei mõtle sellele, mis rahvusest keegi on,” ütles filosoofiatudeng Miroslav.

Võib-olla on selle sallivuse tinginud hiljutine mõttetu sõda, mille kordumist ükski inimene ei taha, võib-olla Vojvodina ajalugu, mis erineb ülejäänud Serbia ajaloost.

Võib ju tunduda kummaline, et rahulik Eesti võiks vähemalt uurida keevalise Balkani arengulugu, aga miks ka mitte. Võib-olla on meil midagi üle võtta sellest, kuidas endises Jugoslaavias on praeguseks jõutud olukorrale, kus suured pinged on maas. Vojvodina kultuuri- ja keelepoliitika näitab muu hulgas seda, et oma riigi keelt tuleb osata. Eesti keelepoliitika on segane ja kõhklev.

Õpetajate Lehes avaldatud artiklid on autoriõigusega kaitstud teosed.

Toimetust jätab endale õiguse vajadusel kaastöid lühendada. Toimetust ei tagasta kaastöid.

Lehes ilmunud fotode ja kirjutiste reprodutseerimine, tõlkimine, edastamine ja teistes väljaannetes avaldamine ilma SA Kultuurileht loata on keelatud.

Peatoimetaja: TIIA PENJAM.

Üldinformatsioon, reklaam: MARJU VEIKAT 683 3110. Faks: 683 3111. Levi: Expresspost 617 7717.

Aadress: Voorimehe 9, 10146 Tallinn. E-post: artikkel@opleht.ee. Internetiaadress: http://www.opleht.ee/.

Toimetajad: KRISTI HELME 683 3112, RAIVO JUURAK 683 3117, KARL KELLO 683 3118, ANU MÕTTUS 683 3119, EVE KRUUSE, ENE PAJULA 683 3115, SIRJE TOHVER 683 3120.

Keeletoimetaja: PIRET KLAUS 683 3121. Arvutitladu, korrektuur: ANNE RUMMO 683 3122.

VÄLJAANDJA: SA Kultuurileht, Voorimehe 9, Tallinn.

TRÜKK: AS Kroonpress, Tähe 133, 51013 Tartu. Tellimise indeks 69783.

TOIMETUSE KOLLEGIUM: Kaidor Damberg, Mati Heidmets, Janar Holm, Lehte Jõemaa, Martin Kaasik, Birute Klaas, Peeter Kreitzberg, Edgar Krull, Agu Laius, Rain Mikser, Krista Mägi, Agu Ojasoo, Sven Rondik, Marika Veisson.

Lp autorid! Palun teatage meile e-posti teel oma aadress, arveldusarve number pangas ja isikukood. Sõnumeid toimetust ei honoreeri.

ISSN 1406-6319

